

HEJ

Monika Gregussová, Miro Drobný, Daniel Milo

NEHEJTUJ.SK

metodická príručka

Monika Gregusová, Miro Drobný, Daniel Milo

NEHEJTUJ.sk je multimediálny projekt určený do slovenských základných a stredných škôl, ale aj do iných štátnych i súkromných inštitúcií pracujúcich s deťmi a mládežou. Výstupom projektu je metodická príručka a dvoj-DVD s výberom filmov slovenskej aj zahraničnej produkcie na témy netolerance.

Cieľom projektu je vzdelávanie prostredníctvom faktov a emócií. Všetko, čo sa učíme len pomocou strohých informácií sa nás bytostne netýka. Čísla, štatistiky či ponaučenia z klasických učebníc nedokážu nahradiť stretnutie s ľuďmi, ktorí na vlastnej koži zažili diskrimináciu, xenofóbiu či šikanovanie. Takouto osobou môže byť úplne neznámy človek, dokonca herec či animovaná postavička. Nahliadnutie do pocitov človeka prináša nové poznanie. To všetko dokáže urobiť s našimi citmi film, dokumentárny, hraný či animovaný. Skúsme teda zmeniť postoje žiakov na Slovensku a vyvolať u nich nový emocionálny zážitok, aby si uvedomili a pochopili dôsledky nenávisťi cez svoju vlastnú radosť, smútok či hnev.

Filmy vyberali profesionáli z oblasti audiovizuálnej tvorby v spolupráci s odborníkmi na tému nenávisťných prejavov, s novinármi a pedagógmi, so Slovenským filmovým ústavom a organizátormi filmového festivalu o ľudských právach Jeden svet. Snažili sme sa nájsť filmy, ktoré pochádzajú z príbuzných kultúrnych, spoločenských či jazykových oblastí a zároveň k nim vieme získať všetky práva potrebné na ich šírenie. Kompromisom je výber 12 filmov, ktoré sa nachádzajú na dvoch DVD.

Každý film reprezentuje jednu z tém nenávisťi. Súčasťou DVD je aj metodická príručka, ktorá opisuje všetky filmy a navrhuje postupy, ako jednotlivé témy deťom a mládeži priblížiť. Ku každému filmu sú pripravené otázky, na ktoré študenti odpovedia pred jeho pozretím, bez toho aby sa čokoľvek o problematike filmu dozvedeli. Zámerne sme vybrali také otázky, aby žiaci siahli po „jednoduchších“ odpovediach. Odpovediach, ktoré nepotrebujú hlbšie premýšľanie, ktoré možno poznajú z úst svojich rodičov alebo kamarátov. Tento koncept sme nazvali „1 otázka, 2 odpovede“. Tie druhé odpovede by mali študenti vysloviť hneď po skončení filmu, keď im položíme takmer rovnaké otázky. Pre mnohých bude asi prekvapením, ako sa ich odpovede budú líšiť.

Ako bonusový film sme pridali slovenský dokument o dvoch učiteľoch, ktorých postoje a práca sú pre mnohých príkladom a motiváciou.

Národnostná neznášanlivosť - maďarská problematika (HODINA DEJEPISU).....	5
Xenofóbia (HAKA).....	11
Rómska problematika (VYDEDENCI).....	15
Rasizmus (OVCE.SK - BIELE OVCE).....	20
Domáce násilie (TO VŠETKO Z LÁSKY).....	25
Antisemitizmus (VIDELI SME HOLOKAUST – HLASY TÝCH, ČO PREŽILI).....	30
Rodová diskriminácia (DISKRIMINÁCIA SA MA (do)TÝKA - RODOVÁ NETOLERANCIA).....	35
Kyberšikanovanie (NEPRIATELIA).....	40
Homofóbia (DISKRIMINÁCIA SA MA (do)TÝKA - SEXUÁLNA ORIENTÁCIA).....	45
Sociálna neznášanlivosť (OVCE.SK - DRUHÝ BREH).....	50
Ľudia bez základných ľudských práv (ANDREA ZA HRANICOU - JEDNO DIEŤA A DOŠŤ!).....	55
Bonus, motivačný film (PÁNOVI UČITEĽOVI - DODDY A JURAJ).....	61
Slovník a legislatíva	66
Kde hľadať pomoc?	78
Kde nahlásiť hejtkovanie?	79
Ocenenia a podakovanie	80

HODINA DEJEPISU

12+

Žáner filmu: dokumentárny

Minutáž: 57 min.

Rok vzniku: 2013

Krajina: Slovensko (slovenské titulky)

Vyrobil: Filmpark production

Réžia: Dušan Trančík

Scenár: Dušan Trančík

Kamera: Denisa Buranová, Martin Žiaran,
Tomáš Stanek

Strih: Zuzana Cséplő

Účinkujú: Kristína Tóth, Valéria Bulíková,
Elena Melicherová

Dokumentárny film „Hodina dejepisu“ sa pokúša osvetliť zložitú a perspektívu slovensko-maďarských vzťahov, odmýtizovať nepodložené predstavy a názory, slúžiacie len na sfanatizovanie voličov či už v Maďarsku alebo u nás. Téma „Trianonu“ sa odvíja ako kontrast dvoch výkladov - maďarského a česko-slovenského. Stojá proti sebe a ovplyvňujú mladú generáciu, ich vlastenecké predstavy i susedské spolunažívanie. Štretávajú hľasy tých, čo majú vyhranený názor. Ako vyzerá hodina dejepisu na slovenských školách a ako na maďarských školách? Čo si o téme Trianonu myslia mladí ľudia a ako ju vnímajú?

Film sa nesnaží vyučovať, ale skôr načrtnúť, ako je téma vyučovaná. Má blízko k filmovej ankeťe, necháva hovoriť učiteľov a najmä študentov na oboch stranách, ako sa na problém pozerajú oni. Presne takto by sa mal viesť slovensko-maďarský dialóg. Rozprávať sa o rozdielnych názoroch, vypočuť si druhú stranu a snažiť sa ju pochopiť.

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázky pred pozretím filmu:

- Keď cudzinec, napríklad Angličan, hovorí lámanou slovenčinou, je vám to sympatické?
(Očakávaná odpoveď: Áno, je sympatické, že sa snaží.)
- Kto na našom území žiada rozširovanie používania jazyka menšín v školstve a na úradoch, vydávanie novín v jazyku menšiny a zakladanie základných škôl, gymnázií s týmto vyučovacím jazykom, zakladanie politických hnutí na presadzovanie týchto požiadaviek? Sú vám sympatické takéto prejavy?
(Očakávaná odpoveď: Maďari.)

Otázky po pozretí filmu:

- Keď Maďar hovorí zle po slovensky, je vám to sympatické?
(Očakávaná odpoveď: Nie.)
- Kto na našom území v roku 1848 žiadal rozširovanie používania jazyka menšín v školstve a na úradoch, vydávanie novín v jazyku menšiny a zakladanie základných škôl, gymnázií s týmto vyučovacím jazykom, zakladanie politických hnutí na presadzovanie týchto požiadaviek? Sú vám sympatické takéto prejavy?
(Očakávaná odpoveď: Štúrovci.)

TÉMA

PRÁVA MENŠÍN

Trianon, rozdelenie vplyvu po II. svetovej vojne vo východnej a západnej Európe alebo rozdelenie Juhoslávie môže byť veľkým ponaučením pre budúce generácie. V prípade Trianonu vládnuce vrstvy v Rakúsko-Uhorsku v 19. storočí obmedzovali ostatné národnosti žijúce na mnohonárodnostnom území a tie sa hlásili o svoje práva. Nátlakom sa ale problém nevyriešil a situácia neupokojila. Naopak, vyhrotila sa a skončila rozpadom Rakúsko-Uhorska. Možno keby bola vládnuca spoločnosť ústretovejšia a prejavila by viac rešpektu, tak by Uhorsko ešte stále existovalo. Nerátala s tým, že každá akcia vyvolá reakciu a ak dnes niekoho obmedzuješ, pripravuješ si problémy v budúcnosti. Dalo by sa čakať, že Slováci, ktorých história sa spája s takýmto obmedzovaním, budú mať väčšie pochopenie pre predstaviteľov iných národností, ktoré žijú v ich krajine.

Menšiny samy o sebe nie sú nejako organizované „bojovné“ skupiny, sú to len bežní ľudia, ktorí majú rodiny, pracujú, majú svoje radosti a starosti, ako všetci ostatní. V tomto sa Maďari nelíšia od Slovákov. Nemajú potrebu bojovať či útočiť, ak sa cítia bezpečne a nie sú obmedzované ich práva. Ak sa však viac hľadajú rozdiely než podobnosti medzi ľuďmi, tak problémy narastajú. Ak vládnuca väčšina nezohľadňuje menšinu a nevníma ich ako občanov spoločného štátu s rovnakými právami, potom ide menšina prirodzene do protiútok a hľadá oporu napríklad v Maďarsku.

K napätiu prispieva aj skresľovanie historických faktov, podávanie jednostranných informácií, emocionálne podfarbených údajov, rozdeľovanie sa na tých „dobrých“ a tých „zlých“, namiesto prijatia zodpovednosti za to, že za určitých okolností môžem byť aj ja ten, ktorý sa zachová nesprávne a ublíži. Stojí za to, hľadať objektívnu pravdu a priznať si, že aj Slováci mali na všetkom, čo sa dialo, svoj podiel rovnako ako Maďari.

Trianon sa odohral pred 100 rokmi. Mohlo by sa zdať, že je to dávna minulosť, ktorá sa nás netýka. Je to ale naozaj tak? Ako to, že po takom čase sa ešte stále ozýva táto téma, ako to, že ju spomínajú ľudia, ktorí nič z toho nezažili? V ústom podaní sa ešte stále odovzdávajú ďalej takéto nedoriešené konflikty alebo krivdy a ovplyvňujú aj súčasnosť. Pripomína to situáciu, keď sa dvaja ľudia pretláčajú o dvere – jeden sa snaží dostať dnu a ten druhý tlačí dvere z opačnej strany, aby ho udržal vonku. Od obidvoch to vyžaduje veľa energie a nikam to nevedie. Čím viac sa jeden snaží, tým viac ten druhý tlačí. A pritom by stačilo len prestať tlačiť a zrazu sa nie je o čo pretláčať. Kým sa budeme navzájom pretláčať, tak si pripravujeme ďalšie Trianony (Osvienčimy, Krásne Hôrky...) Nenesieme síce zodpovednosť za to, čo sa stalo v roku 1918, ale za to, čo sa deje v roku 2014, 2015, 2016 už áno.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Diskutujte so študentmi o základných ľudských a národnostných právach.
- O aké práva kedysi bojovali národní buditeľia v 19. storočí?
- Aké práva sa snažia získať menšiny dnes a prečo ich považujú za dôležité? Sú ich práva rešpektované rovnako ako práva väčšiny? Ktoré nie sú a prečo?
- Čo by hrozilo Slovákom, čo by sa im stalo, keby splnili požiadavky menšín?
- Keby žili študenti v inej krajine, resp. v Uhorsku v 19. storočí, ktoré práva by chceli, aby boli rešpektované?
- Môžete porovnať situáciu na Slovensku a v iných krajinách, kde žijú národnostné menšiny. Vyberte na porovnanie krajiny, kde majú menšiny zabezpečené práva, aj krajiny, kde sú naopak utláčané. Zamyslite sa nad tým, aké dôsledky mali národnostné konflikty v niektorých krajinách (konflikt medzi Hutuami a Tutsiami v Rwande, Kurdami a Turkami v Turecku, situácia Tibetčanov v Číne a pod.). Môžete rozdeliť študentov do skupín, každá bude predstavovať vládu v niektorej zo spomínaných krajín.
- Ako by postupovali pri týchto konfliktoch? Dalo by sa niečo urobiť lepšie? Ako by sa snažili predísť krviprelievaniu?
- Nechajte študentom čas, aby si o jednotlivých krajinách a konfliktoch zistili viac informácií aj za pomoci internetu a potom v skupine vymysleli svoj vládny program na riešenie konfliktu. Každá skupina potom predstaví ostatným svoj návrh.
- Rozmýšľajte spolu tiež o tom, či by pri veľkých spoločenských zmenách, ako bol Trianon, mali byť vypočuté názory ľudí, ktorých sa dané zmeny budú týkať, alebo má takéto rozhodnutie urobiť ten, kto je pri moci. Je niekedy lepšie jedno a inokedy druhé riešenie? Ak áno, kedy? Kto mal podľa nich rozhodnúť, kadiaľ povedie hranica? Keby sa mala nejaká takáto zmena uskutočniť teraz, chceli by sa k nej vyjadriť?

Oháňame sa národnou hrdosťou, láskou ku krajine, a pritom nie je jasné, čo sa za týmito slovami skrýva. Hrdosť má zmysel, ak je to radosť z toho, že som v niečom výnimočný, zaujímavý, mám alebo viem niečo, čím môžem ostatných obohatiť, o čo sa môžem podeliť. Aký zmysel však má hrdosť, ak slúži iba na povyšovanie sa nad ostatných? Je jedno, či sa povyšujú Slováci nad Maďarov alebo Maďari nad Slovákov, Východniari nad Blavákov alebo Blaváci nad Záhorákov... Znižovať hodnotu ostatných potrebuje človek iba vtedy, ak sa sám podceňuje, cíti sa malý a slabý. Vtedy potrebuje niekoho, na koho môže ukázať prstom: „Aha, veď ten je ešte horší odo mňa!“ Iba vtedy potrebuje útočiť na ostatných a hľadať nepriateľa. Ak naopak človek vie o svojej cene a hodnote, vie, kto je a v čom sú jeho silné stránky, vtedy sa nepotrebuje skrývať za národ alebo akúkoľvek skupinu. Stačí mu jeho vlastné meno, individualita.

Je malicherné oháňať sa tým, že „my sme tu boli prví“ kedysi pred 1 500 rokmi. Kto má právo na územie a ako ďaleko do histórie siaha toto právo? Pred Slovanmi žili predsa na území dnešného Slovenska Germáni a Kelti, a nerobia si nárok na územie. História Európy sa dlhé stáročia utvárala tak, že sa národy presúvali v súvislosti s hospodárskymi zmenami a historickými udalosťami (napr. vojnami), menili sa hranice a štátne útvary. Slovensko bolo dlhodobo súčasťou Uhorska, v rámci ktorého žili ľudia rôznej národnosti - Česi, Chorváti, Nemci, Maďari, Židia, Poliaci, Rusíni, Ukrajinci, Rómovia...

Ľudia si rovnako ako aj dnes menili národnosť podľa toho, ako im to viac vyhovovalo, alebo ako sa cítili. Rómovia na Slovensku sa často hlásia k slovenskej alebo maďarskej národnosti, a nie k rómskej. Je ťažké povedať, kto je čistým Slovákom, a ani to nemá zmysel. Ak prijmeme túto rozmanitosť minulosti, koreňov, kultúry a budeme ju vnímať ako obohacujúcu, prirodzenú súčasť našej histórie, na ktorú môžeme byť hrdí, tak nie je dôvod na hľadanie vinníkov. Ako aj vo filme viackrát odznelo: niečo sa udialo v histórii, boli prijaté nejaké rozhodnutia, ktoré už nie je možné zmeniť. Na čo sa za nimi obzerať a vládciť ich so sebou ako závažie, keď cesta vedie dopredu? Aj Európska únia je založená na myšlienke jednoty rozmanitých štátov a národov.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Národnosť nie je niečo nemenné, aj keď sa tieto zmeny nedejú rýchlo, skôr v priebehu generácií. Ovlivňujú ich udalosti v živote človeka, prostredie, v ktorom žije, spájanie rodín. Emigranti prvej generácie napr. v USA sa ešte hlásia ku svojej národnosti, ale tretia generácia sa už cíti byť Američanmi, aj keď meno prezrádza pôvod a niekde v rozprávaní sa ešte spomína, odkiaľ rodina pochádza.
- Dajte študentom za úlohu, aby zistili od svojich rodičov alebo prarodičov viac o svojej rodinnej histórii. Akej národnosti boli ich predkovia a odkiaľ pochádzali?

- Kolík z nich mali medzi predkami niekoho inej národnosti? Možno o tom ani v rodine nevedia, v takom prípade môže byť kľúčom aj priezvisko – akého je pôvodu?
- Čím jednotliví predkovia obohatili rodinu, čo do nej priniesli? Možno to bude recept na tradičný maďarský koláč od babky alebo zopár nemeckých výrazov, ktoré sa v rodine ešte používajú, lebo dedko bol nemeckej národnosti.
- Aké príbehy alebo rodinné historky sa odovzdávajú? Väčšinou nejde o dramatické príbehy, len o rôzne rodinné zaujímavosti, napr. ako pradedo prehral celý majetok v kartách alebo o pratefe, ktorá ušla so svojím priateľom, keď jej rodičia nechceli dovoliť, aby sa zobrali.
- Kto zo študentov objaví o svojej rodine najzaujímavejší príbeh alebo odhalí rodinné tajomstvo?
- Na ďalšej hodine si nechajte dostatok priestoru, aby mohol každý študent predstaviť svoju rodinu a jej rozmanitosť.

TÉMA

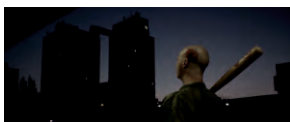
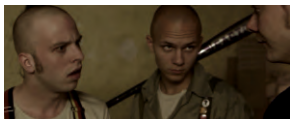
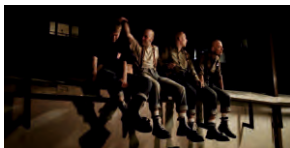
ZA VŠETKÝM HLĎADAJ EMÓCIE

Pri tejto problematike sa za zdánlivo logickými a racionálnymi argumentmi skrýva predovšetkým veľká dávka emócií. Cesta k porozumeniu tej druhej strany vedie cez porozumenie vlastným emóciám. Je rozdiel povedať, že maďarčina nie je taká ľubozvučná ako slovenčina, maďarčina je škaredý jazyk a maďarčina je pre mňa ťažko zrozumiteľná, lebo má odlišný jazykový základ a gramatiku. Prvé vyjadrenie hovorí o emócií, kým to druhé konštatuje fakty. Napríklad o čínštine sa nikto nevyjadruje ako o škaredom jazyku, napriek tomu, že pre Európana je určite ťažšie naučiť sa po čínsky ako po maďarsky.

Podobne je to s hodnotením, že Slovensko je najkrajšie a najlepšie na svete. Objektívne je jasné, že Tatry určite nie sú najkrajšie pohorie na svete. Sú krajiny, v ktorých sa žije ľahšie než na Slovensku a každá má tiež niečo, čím je zaujímavá. Emocionálny obsah za týmito vyjadreniami by mohol znieť nejak takto: „Tu som prežil detstvo a na určité miesta sa mi viažu pekné spomienky. Poznám to tu a viem, ako to tu beží. Mám tu blízkych ľudí, s ktorými si rozumiem. V inej krajine by som sa cítil osamelo.“

Takéto vyjadrenia sú pre druhú stranu určite zrozumiteľnejšie ako porovnávanie, či a krajina je lepšia. A zároveň môže pomôcť študentom porozumieť, prečo na Slovensku žijú Maďari. Tiež považujú miesto, kde žijú, za svoj domov. Neprišťahovali sa sem v 20. storočí, ich predkovia tu žili dlhé stáročia, majú viac vzťah k miestu, kde bývajú, ako k nejakým hraniciam. Po Tríanone skrátka nechceli opustiť svoj domov.

- Diskutujte o situáciách, ktoré medzi Slovákami a Maďarmi vyvolávajú napätie. Niektoré z nich boli spomenuté aj vo filme, napríklad oslovenie v obchode. Podrobne si rozoberte tieto situácie.
- Predstavujú naozaj taký veľký problém, alebo sú skôr dôkazom o malichernosti jednej alebo druhej strany? Ak predavačka osloví nakupujúceho slovom „Tessék“ (Nech sa páči, prosím) v dedine, kde je väčšia pravdepodobnosť, že kupujúci bude Maďar, tak prečo by nepoužila maďarčinu? Ak by bol ktorýkoľvek z nich Angličan a prehovoril po anglicky, tak by to nikto ako problém nevnímal, naopak, snažil by sa ukázať, čo všetko z angličtiny vie.
- Problém je teda iba v emocionálnej reakcii, a to na oboch stranách – u nakupujúceho „Na Slovensku po slovensky!“ alebo u predavačky „Nem értem!“ (Nerozumiem!). Jednoduchá odpoveď vyjadruje buď ochotu rozprávať sa, alebo naopak, chuť kopnúť si do druhého. Poznajú študenti podobné situácie? Ktorá strana v týchto situáciách reagovala malicorne a ktorá radšej prehliadla provokáciu a vyšla v ústrety? Zachovali sa oni niekedy podobne?
- Vedeli by vymyslieť, ako by sa dalo ešte ináč reagovať v takýchto situáciách, aby ich reakcia naznačovala ochotu priblížiť sa? Aké reakcie zase prispievajú k zvýšeniu napätia? Aké emócie alebo minulé zážitky spúšťajú podľa nich takéto reakcie? Čo by v danej situácii povedal jeden alebo druhý účastník, keby mal hovoriť o tom, čo sa mu s danou situáciou hlboko vo vnútri spája z emocionálnej stránky?
- Prečo sú niektorí ľudia viac nastavení reagovať útočne namiesto snahy o porozumenie? Ak nevíete nájsť dostatok príkladov zo slovensko-maďarských vzťahov, môžete použiť akékoľvek situácie medzi ľuďmi, v ktorých sa objavujú konflikty.

Žáner filmu: hraný, dráma

Minutáž: 39 min.

Rok vzniku: 2012

Krajina: Česká republika

Vyrobili: Adam Hobzík, Aleš Němec

Réžia: Adam Hobzík

Scenár: Adam Hobzík

Kamera: Aleš Němec

Strih: Adam Hobzík

Zvuk: Radim Lapčík, Pavel Matyáš

Hrajú: Filip Kaňkovský, Matěj Anděl,
Kateřina Dušková

Krištof sa vracia z basy a za bránami ho čaká jeho stará partia: skinheadská hudobná skupina SAVO. Hrajú stále dookola tie isté „pecky“, takže potrebujú nejaké nové nápady, lenže Krištof už nie je taký frontman, ako býval. A čo je najhoršie, nechce sa dať vystrihať dohola. Zisťuje, že neholiť si hlavu a vykašľať sa na kamarátov nie je až taká jednoduchá vec.

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázka pred pozretím filmu:

- Byť farboslepý a vidieť svet len čierno-bielo je choroba, ktorú človek nevie zmeniť?

(Očakávaná odpoveď: Áno, nedá sa to zmeniť.)

Otázka po pozretí filmu:

- Byť farboslepý a vidieť svet len čierno-biele je choroba, ktorú človek nevie zmeniť?

(Očakávaná odpoveď: Nie, xenofobické postoje sa dajú zmeniť.)

TÉMA

KTO JE ZODPOVEDNÝ?

Prí žiadnom spoločenskom probléme nie je vinná iba jedna strana a druhá je tá „dobrá“. Film vykresľuje tieto súvislosti. Krištof nesie časť zodpovednosti za vývin udalostí a svoje rozhodnutia, ale rovnako má svoj podiel aj jeho otec. Ten si ani len nevšimol, že nebol pol roka doma, nemá chuť sa s ním rozprávať, zareaguje iba na hlasno pustenú hudbu, ale nespýta sa svojho syna, čo sa s ním deje, keď si oholí hlavu a berie si bejzbalovú pátku.

V týchto súvislostiach vyzerá úplne ináč aj Krištofov hnev na celý okolitý svet. Je ťažké nehnevať sa na otca, beznádejnú situáciu doma, frustráciu z práce alebo frajerku, ktorá ho má rada len dovtedy, kým je drsným skínom. Iní ľudia zase zažijú veľa ubližovania, ponižovania a povedia si, že už nikdy sa nechcú cítiť takí slabí a bezmocní. Skupina extrémistov im potom dodáva pocit dôležitosti, moci nad ostatnými a aj okolnosťami v ich živote.

Vždy je možné nájsť niekoho iného, na koho svoj hnev človek preniesie, koho označí za nebezpečného nepriateľa, kto si jeho agresivitu zaslúži alebo ju dokonca provokuje. Niekde človek potrebuje vybiť nahromadený hnev, nešťastie, frustráciu, bezmocnosť, bolesť, zranenia, ktoré ho zožierajú. Niektí má šťastie a o svojom hneve má s kým hovoriť, inému stačí zanaďávať si alebo šmariť pohár o zem. U niekoho sa však toho nazbiera toľko, tak dlho ho nikto nepočúva, nereaguje na neho, neochráni ho, že toto mu už nestačí. Každý z nás, kto vidí, že sa deti a mladí ľudia niečím trápia a nevšíma si to, nereaguje, prispieva k tomu, že v spoločnosti sa rozmáha extrémizmus.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Rozprávajte sa so žiakmi o tom, kto pre nich predstavuje oporu v ťažkostiach. Za kým môžu ísť, kto ich počúva, kto si všimne, že ich niečo trápí?
- Každý človek potrebuje mať akúsi svoju záchrannú sieť, tvorenú vzťahmi s blízkymi ľuďmi.
- Nakreslite si so žiakmi takúto sieť a každý sám porozmyšľaj, kto jeho sieť tvorí. V centre siete je samotný žiak a okolo seba napíše mená dôležitých ľudí vo svojom živote.
- Rozprávajte sa o tom, ako tieto sociálne záchranné siete vyzerajú. Koho majú žiaci vo svojej sieti najbližšie, za kým by išli najhor, keby ich niečo trápilo? Volili by

pri rôznych problémoch rôznych ľudí a podľa čoho? Kto ešte patrí do ich siete, aj keď je možno trochu viac na okraji?

- Kde by ešte mohli hľadať oporu, je nejaká možnosť, ktorú ešte nevyskúšali, ale mohli by? Ako sa dá sieť rozširovať, zapojiť do nej viacerých ľudí? Pre koho vedia byť žiaci takouto oporou?
- Vedia si všimnúť, keď sa v ich okolí niekto niečím trápi alebo potrebuje pomoc? Podľa čoho to rozoznajú?

TÉMA

NIEKAM PATRIŤ

Podľa Maslowovej pyramídy potrieb sú spolupatričnosť, prijatie, láska jednými zo základných ľudských potrieb. Spoločenská izolácia, naopak, patrí medzi najprísnejšie tresty, ktoré človek môže zažiť. Každý z nás hľadá miesto, kam môže patriť, kde ho budú prijímať, kde bude pre niekoho dôležitý, kde môže aj on niekomu niečo dávať. Keď človek takéto miesto nemá v rodine, tak hľadá medzi kamarátmi. Ak ho neprijme jedna skupina, hľadá ďalej. Je ťažké byť úplne sám, bez opory. Pre Krištofa z filmu bolo jediné miesto, kde o neho niekto stál, partia skínov. Po návrate z väzenia skúšal žiť ináč, nerobiť predchádzajúce chyby, ale zažíval, že takto zmenený bol zrazu pre kamarátov neprijateľný. Bolo pre neho ťažké zmieriť sa s tým, že kamaráti nestoja o neho ako o človeka, Krištofa, ale len o skína, parťáka pri krádežach, speváka na koncerte. Zároveň však ani nepatrili nikam inam. Chvilu znášal samotu, ale nakoniec bol pre pocit, že niekam patrí, ochotný zaplatiť aj tým, že sa vzdal svojich predsavzatí.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Každý z nás má potrebu niekam patriť, byť prijatý. Príslušnosť k rôznym skupinám sa stáva dokonca súčasťou našej identity.
- Dajte žiakom za úlohu, aby každý z nich sám porozmýšľal a napísal 10 odpovedí na otázku „Kto som?“. Potom sa žiaci pomocou týchto odpovedí predstavia ostatným.
- Rozprávajte sa spolu o tom, koľko z týchto odpovedí vyjadrovalo vzťah k iným ľuďom alebo príslušnosť k nejakej skupine, napr. Slováč, žiak školy XY, hipster, kresťan, syn mojich rodičov.
- Nakoľko sú pre žiakov iní ľudia a skupiny dôležité pri definovaní ich identity? Vedeli by si predstaviť svoj život bez nich? Podľa čoho si vyberajú skupiny, v ktorých sú členmi? Aké skupiny poznajú vo svojom okolí? Aké hodnoty, ciele, myšlienky, postoje, ale aj spôsob obliekania, trávenia voľného času či vyjadrovanie sa s týmito skupinami spájajú? Akým spôsobom sa začleňujú do nových skupín. Kde môžu ľudia nájsť nové skupiny?
- Diskutujte spolu o týchto skupinách, pojem skupiny chápťe široko – skupina sú aj tínedžeri, ak sa vymedzujú voči dospelým alebo ľudia preferujúci zdravší život voči konzumnej spoločnosti.

Každý človek funguje ako súčasť sociálneho systému, ktorý tvoria vzťahy. Zmena akejkoľvek časti tohto systému ovplyvňuje všetkých jedincov. Zároveň sa systém voči týmto zmenám bráni. Preto je to pre alkoholika také ťažké, keď sa vráti z liečby, ale všetci jeho kamaráti na neho čakajú v krčme. Stačí aj jednoduchší príklad – keď sa snažíte schudnúť a všetci vám vytrvalo núkajú sladkosti.

Podobne to bolo aj vo filme. Krištof sa síce rozhodol pre zmenu, ale v jeho okolí sa nič nezmenilo. Posunul sa v živote dopredu, ale ostatní zostali stáť. Považovali ho za toho istého skína, ktorým bol aj predtým. Kamaráti nechápali, prečo si už neoholí vlasy a konkurenčná skupina si ho počkala na ulici. Je náročné vystúpiť z rozbehnutého vlaku. Minulosť si ešte nejaký čas človek nesie so sebou. Na skutočnú zmenu nestačí iba rozhodnutie, niekedy je potrebné prerušiť väzby a začať odznova – niekde inde. Rozhodujúce môže byť práve to, či človek nájde oporu, niekoho, kto ho prijme bez predsudkov a dá mu novú šancu alebo či sa zase vráti do nemenného systému, začarovaného kruhu, z ktorého niet úniku.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Diskutujte so žiakmi o Krištofom príbehu. Prečo sa mu napriek rozhodnutiu nepodarilo dodržať svoje predsavzatia? Ako reagovalo jeho okolie na zmenu? Kedy nastal v príbehu zlom? Čo by Krištofovi pomohlo?
- Ako sa dá vydržať odlišnosť, vyčlenenie zo skupiny? Mohol Krištof spraviť niečo viac, aby vysvetlil svojmu okoliu, prečo sa zmenil? Mohol spraviť viac niekto iný?
- Rozdeľte žiakov do menších skupín, ktoré budú predstavovať scenáristov filmu. Ich úlohou je prepísať základný dej filmu od niektorého zo zlomových bodov. Ako ináč sa mohol vyvíjať príbeh, keby sa Krištof alebo niektorá iná postava zachovali odlišne? Ako by mohol takýto pozmenený príbeh skončiť?
- Diskutujte spoločne o tom, od čoho záviselo, či sa ich scenáre vyvinuli pozitívnym alebo negatívnym smerom. Majú žiaci nejakú vlastnú skúsenosť so zmenou? Dostali sa niekedy do situácie, z ktorej nevideli východisko? Čo im vtedy pomohlo alebo bolo na prekážku? Čo by dnes urobili ináč?
- Potom všetky skupiny predstavia svoje scenáre.

VYDEDENCI

12+

Žáner filmu: dokumentárny

Minutáž: 26 min.

Rok vzniku: 2011

Krajina: Slovensko (slovenské titulky)

Vyrobilo: MECEM

Réžia: Jaroslav Kerner

Scenár: Jarmila Vaňová a Etela Matová

Kamera: Vojtech Sloboda

„Vzájomnému spolužitiu Rómov a Nerómov bránia vžitá predsudky. Rómovia sú nevzdelaní, špinaví, smrdia. Väčšina spoločností sa domnieva, že nemajú snahu zmeniť svoj život a že sa im život v chudobe azda páči. Ale ten, kto život týchto ľudí pozná, vie, že v mnohých prípadoch to neplatí. Chcú žiť inak, chcú lepšiu budúcnosť pre svoje deti, akurát nevedia, ako na to. Ušli im všetky vlaky za lepším životom,“ hovoria autorky scenára Jarmila Vaňová a Etela Matová.

Publicisticko-dokumentárny film predstavuje osudy troch rodín. Richardovej, Zdenkinej a manželov Mareka a Andrey (Róma a nerómky) a ich 4 detí. Každá z rodín sa v určitej etape svojho života ocitla bez strechy nad hlavou, bez pomoci. Jediným riešením pre ňu bolo nelegálne bývanie v košíkových osadách. Každá rodina rieši svoj osud po svojom, no jedno majú spoločné: bez pomoci sa ďalej nedostanú. A bez pomoci spoločnosti sú na rovnaký osud odkázané aj ich deti. Môže za to ich identita? Platí tvrdenie, že všetci na Slovensku máme rovnaké šance na lepší život?

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázky pred pozretím filmu:

- Prekážalo by vašim rodičom, keby ste mali frajera/frajerku inej národnosti, napríklad Francúza/Francúzku?
(Očakávaná odpoveď: Nie.)
- Prečo by sa tým možno aj chválili?
- Hanbili by ste sa za vášho otca, keby pochádzal z anglickej rodiny? Pochválili by ste sa fotkami v akom dome žije jeho rodina?
(Očakávaná odpoveď: Áno.)
- Keď príde váš spolužiak do školy nepripravený a špinavý, akú prezývku mu vymyslíte?
- Kto z vás keď bude dospelý chce byť vzdelaný, úspešný, mať krásny dom, auto, šťastnú rodinu...? Keď sa budete veľmi snažiť, budete sa učiť, pomôžu vám rodičia... má každý z vás rovnaké šance, aby ste si splnili tieto svoje sny?
(Očakávaná odpoveď: Áno.)

Otázka po pozretí filmu:

- Prekážalo by vašim rodičom keby ste mali frajera/frajerku Róma/Rómku?
(Očakávaná odpoveď: Áno.)
- Prečo by to radšej tajili? Hanbili by ste sa za vášho otca, keby pochádzal z rómskej rodiny? Pochválili by ste sa fotkami v akom dome žije jeho rodina?
(Očakávaná odpoveď: Nie.)
- Keď príde váš spolužiak do školy nepripravený a špinavý, budete sa mu smiať, že smrdí a je hlúpy?
- Čo by ste robili vy, keby ste prišli o svoju bývanie?
- Viete si predstaviť život bez teplej vody, ústredného kúrenia či elektriny, ako by ste sa umývali, pripravovali do školy či hrali?
- Má každý z vás rovnaké šance, aby ste si splnili svoje sny aj Rómovia?
(Očakávaná odpoveď: Nie.)
- Prečo je to tak?

TÉMA

PRÍBEH ČLOVEKA

V spoločnosti sa veľa hovorí o Rómoch, akejsi jedholatej, všeobecnej skupine ľudí, ktorí rovnako rozmýšľajú, rovnako konajú, robia rovnaké chyby. Veľká skupina neznámych ľudí, s ktorými nemáme nič do činenia. Vo filme však nejde o anonymných

ľudí. Zrazu je tu Andrea, ktorá išla za láskou napriek nesúhlasu rodiny a zostáva po boku svojho rómskeho muža, aj keď je im ťažko. Je tu jej syn, ktorý sa hanbí pred svojimi kamarátmi a radšej má tajomstvá, než aby riskoval, že sa mu budú posmievat'.

Je tu tiež Richard, ktorý sa snaží postarať o svoju rodinu ako najlepšie vie a dúfa, že jeho deťom raz bude lepšie. Je tu Zdenka, ktorá si aj v chatrči zavesí na stenu obrazy. Pre žiakov je dôležité mať aspoň sprostredkovaný zážitok s konkrétnym človekom, jednotlivcom, ktorý má svoj životný príbeh, blízke vzťahy, sny, vidieť človeka, nielen jednoliatu masu s nálepkou „Rómovia“.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Zahrajte sa so žiakmi na reportérov z filmu. Žiaci sa rozdelia do dvojíc. Jeden z nich predstavuje reportéra a druhý rozprávajúceho. Úlohou reportéra je spoznať životný príbeh druhého žiaka. Môže sa pýtať na to, čo sa v jeho živote zatiaľ udialo, čo považuje za významné udalosti, kto sú pre neho dôležití ľudia, ako funguje jeho rodina, kde bývajú, ako žijú, aké sú sny a túžby rozprávajúceho, ako si predstavuje svoj život v budúcnosti. Potom sa dvojice vystriedajú. Na záver si spolu zhodnotíte, čo sa dozvedeli žiaci v rozhovoroch. Každý reportér môže povedať najdôležitejšiu alebo najzaujímavejšiu informáciu, ktorú zistil, a ktorá by podľa neho mala zaznieť, keby natáčal podobnú reportáž.
- V čom boli príbehy žiakov podobné príbehom z dokumentu a v čom sa líšili?

TÉMA

MÝTY O RÓMOCH

Veľa informácií, ktoré máme o Rómoch, vychádza z rôznych omylov myslenia a logických klamov. Niektoré z nich majú základ v nevedomosti, iné sú cielenou manipuláciou. Jedným z takýchto omylov je zovšeobecňovanie vlastností alebo správania malej skupiny ľudí na všetkých ľuďoch. Ďalším je prisudzovanie pozitívnych vlastností sebe a blízkym/podobným ľuďom a zároveň popieranie negatívnych vlastností, ktoré máme. U ľudí, ktorých vnímame ako odlišných, si zase naopak, viac všimame negatíva a prehliadame pozitívne stránky. Patrí sem aj čierno-biele myslenie, kde sú ľudia posudzovaní buď ako dobrí alebo zlí, kým v skutočnosti má každý svoje dobré aj zlé stránky, vie sa správať ušľachtilo aj robiť chyby.

Niektoré argumenty sa zase odvolávajú na emócie, v prípade rómskej tematiky je to hlavne používanie strachu, aby sa skreslila skutočná informácia. Takýmto spôsobom sa šíria predsudky a mýty medzi ľuďmi. Deti si ich nevytvárajú „samy od seba“, preberajú ich od dôležitých osôb, predovšetkým od rodičov, ale aj z médií či odzrkadlenia týchto predsudkov v spoločnosti (napr. postoje autorít, politikov)

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Porozmýšľajte spolu so žiakmi o stereotypoch, ktoré sa viažu k jednotlivým národnostiam, rasám. Spíšte spolu na tabuľu vlastnosti, ktoré sa im viažu napr. k Slovákom, Angličanom, belochom, černochoom, Maďarom, Rómom.
- Rozprávajte sa o tom, odkiaľ sa dozvedeli tieto informácie a podrobte ich logickej analýze. Ktoré z týchto tvrdení naozaj platia a ako je ich možné doložiť? Ktoré vychádzajú z mylných predstáv? Ktoré platia iba pre niektorých predstaviteľov danej skupiny? Ktoré naopak rovnako vystihujú aj členov niektorej inej skupiny?
- Pracujte s internetom a vyhľadávajte si informácie. Nájdene informácie rozdeľte do troch skupín – na pravdivé, nepravdivé a sporné/neplatné všeobecne. (Príklad: „Slováci sú pohostinní.“ – podľa správy o stave turizmu Svetového ekonomického fóra sa Slovensko umiestnilo medzi najnepohostinnými krajinami. „Rómovia sú leniví a nepracujú.“ – Nájdite príklady úspešných Rómov alebo dajte žiakom za úlohu všimnúť si, kde všade stretnú Rómov v práci.)
- Na záver sa môžete spolu zamyslieť nad tým, ako asi Rómovia vnímajú Slovákov/majoritu na Slovensku a porozprávať sa o predsudkoch, ktoré majú Rómovia voči majorite.

TÉMA

ŽIVOTNÉ POTREBY

Každý človek si vo svojom živote potrebuje uspokojovať určité potreby. Najdôležitejšie sú tie základné, fyziologické – zabezpečenie jedla, vody, spánku. Za nimi nasleduje potreba bezpečia, ktorá zahŕňa aj bývanie ako ochranu pred vonkajšími vplyvmi, chladom, ohrozením. Ak má človek naplnené tieto potreby, hľadá blízke vzťahy, kde môže milovať a byť milovaný, patriť niekam. Neskôr hľadá aj možnosť získať uznanie. Skrátka, ak nemám čo jesť, nebudem rozmýšľať o tom, či ma pochvália za moju prácu.

Vo filme sme videli príbehy ľudí, ktorí sa snažia tak ako vedia, naplňať vo svojom živote tieto potreby. Energia a čas, ktorý majú k dispozícii, im však vystačia iba na naplnenie tých základných potrieb, ako je zohnať jedlo, vodu, drevo na kúrenie. Človek, ktorý musí každý deň zabezpečiť tieto základné veci si môže ťažko plánovať dopredu alebo si odkladať peniaze na zabezpečenie bývania.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Žiaci si pripravujú malé lístky, na ktoré napíšu, čo je pre ich život dôležité, bez čoho by nemohli žiť, čo potrebujú, alebo čo ich rodina vlastní. Spýtajte sa,

čoho by sa vedeli vzdať, keby nemali čo jesť a rodičia by si nevedeli nájsť prácu. Postupne vo viacerých kolách zbierajte lístky, ktorých sa žiaci vzdávajú. Aké lístky im zostanú medzi poslednými?

- Diskutujte spolu o tom, ako by riešili takúto situáciu. Obrátili by sa na niekoho s prosbou o pomoc? Kto je pre nich takáto opora? Ak by sa nemali na koho obrátiť, čo by urobili?
- Rozoberte rôzne, aj spoločensky neprijateľné možnosti, ako je krádež, detská práca či žobranie. Kedy by sa mohli dostať do takejto situácie? Vedeli by z nej nájsť nejaké východisko? Aké východiská použili ľudia v dokumente a prečo, naopak, pre nich iné možnosti neboli dostupné?

TÉMA

VONKAJŠIE HODNOTENIE A SEBAÚCTA

V našej spoločnosti a mysliach ľudí je silne zakotvené hodnotenie, čo je prijateľné a čo nie. Máme predstavu o tom, ako vyzerá slušný človek, ako sa obleka a správa, ako má vyzerať jeho bývanie. Hodnotíme oblečenie druhých ľudí, niektoré povolania považujeme za obdivuhodné, iné za podradné. Cenu človeka posudzujeme na základe jeho majetku a postavenia. Ľudia, ktorí sa niečím líšia, sa stretávajú s odmietnutím, pohŕdaním. Situácia, v ktorej si nedokážem zabezpečiť „bežný životný štandard“, vedie k pochybnostiam o sebe samom. Málokto z nás si verí natoľko, aby ho odmietnutie iných ľudí nezneistilo, málokto dokáže ignorovať takéto posudzovanie a odsudzovanie od okolia a vnímať len svoju skutočnú hodnotu – toho, aký je človek a čo vie. Takéto hodnotenie vytvára medzi ľuďmi bariéry, prispieva k zvyšovaniu rozdielov namiesto hľadania toho, čo máme spoločné a v konečnom dôsledku vedie k narastaniu pocitu krivdy a hnevu.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Rozprávajte sa so žiakmi o tom, ako pocit hrdosti na seba samého prispieva k zvyšovaniu sebaúcty – a naopak, ako ju hanba a pocit zlyhania znižujú. Na čo bývajú ľudia hrdí? Na čo sú hrdí jednotliví žiaci? Za čo sa ľudia zvyknú hanbiť? Za čo pocítili niekedy hanbu žiaci? Aké to bolo? Čo robili, keď sa hanbili? Stretli sa niekedy s odmietnutím na základe takéhoto vonkajšieho hodnotenia? Odmietli takto oni niekoho? Ak áno, za čo?
- Diskutujte aj o rôznych reakciách, ktoré sa pri hanbe a odmietaní objavujú – napr. o strávení sa od spoločnosti, snahe za každú cenu byť ako ostatní, hneve a chuti pomstiť sa tým, kvôli ktorým sa človek cíti nepríjemne, alebo o rezignácii s tým, že aj tak nemá význam snažiť sa, keď tých ostatných nikdy nedobehnem.

Žáner filmu: detský animovaný

Minutáž: 3 min.

Rok vzniku: 2012

Krajina: Slovensko

Vyrobilo: eSlovensko

Réžia: Jaroslav Baran

Námet a scenár: Miro Drobný

OVCE.sk je detský vzdelávací seriál určený predškolským a školským deťom. „Biele ovce! sa zaoberajú témou rasizmu. Nenásilnou formou na príklade mladého Janka a skúseného Baču sa malý divák dozvedá, že nie je všetko pravda, čo sa môže písať na internete. Mlieko chutí rovnako či je z čiernej, strakatej či bielej ovci.

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázka pred pozretím filmu:

- Kto bol David Lane podľa stránky http://sk.metapedia.org/wiki/David_Lane?
(Skrátená linka: <http://bit.ly/1aBaEnj>)
(Otázka pre deti od 12 rokov, očakávaná odpoveď: Americký filozof a aktivista.)
- Kto bol Martin Luther King podľa stránky <http://www.martinlutherking.org?>
(Skrátená linka: <http://bit.ly/1aBbUqC>)
(Očakávaná odpoveď: Sympatizant komunistického hnutia.)

Otázka po pozretí filmu:

- Kto bol David Lane podľa stránky [http://en.wikipedia.org/wiki/David_Lane_\(white_nationalist\)?](http://en.wikipedia.org/wiki/David_Lane_(white_nationalist))
(Skrátená linka: <http://bit.ly/1aBbdNY>)
(Očakávaná odpoveď: Nacionalista a odsúdený trestanec.)
- Kto bol Martin Luther King podľa stránky [http://sk.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther_King,_Jr.?](http://sk.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther_King,_Jr.)
(Skrátená linka: <http://bit.ly/1INd1Fa>)
(Očakávaná odpoveď Americký aktivista za občianske práva.)

TÉMA

ČO JE PRAVDA?

Internet je voľný a slobodný virtuálny priestor. Na jednej strane sa tu každý môže realizovať, vytvárať niečo nové, každý si môže nájsť svoje vlastné miesto. Na druhej strane to prináša väčšie nároky na človeka, a takisto aj na dieťa. Každý tam môže dať, čo len chce, preto sa nedá spoľahnúť na to, že všetky informácie na internete zodpovedajú pravde. Často robíme základnú chybu v rozmyšľaní – ak je niekde niečo napísané, tak to berieme ako fakt.

Pre deti býva odlíšenie pravdivých a nepravdivých informácií ešte ťažšie, až postupne sa učia rozlišovať medzi pravdivými a nepravdivými informáciami. Posilňujte u detí schopnosť kritického myslenia a aj konania na základe vlastnej zodpovednosti. Deti sa postupne potrebujú naučiť spoliehať samy na seba, rozhodovať sa samy za seba, aj bez dohľadu autority, ktorá by im povedala, čomu majú veriť, a čomu nie. Môžu sa to naučiť iba vtedy, ak im na to dáte priestor – umožníte im samostatne rozmyšľať a nevnučujete im stále váš názor ako jediný správny. Nechajte ich, aby nachádzali odpovede na otázky aj samy, nečakajte, že prijmú od vás každú informáciu ako overenú pravdu. Ved'te ich na ceste k vlastnému poznaniu, ako pracovať s informáciami – ako ich hľadať, porovnávať a vyberať si z nich.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Pripravte si na papier súbor rôznych informácií, pravdivých aj nepravdivých. Môže ísť o jednoduché informácie z rôznych oblastí, povedzme geografie, histórie alebo biológie (napr. Najvyšším vrchom Európy je Matterhorn. V koncentračných táborech počas II. svetovej vojny umrelo milión ľudí. Medveď hnedý sa dožíva až 80 rokov.) Pre starších žiakov môžete pripraviť aj tvrdenia, ktorých pravdivosť alebo nepravdivosť sa nedá úplne dokázať (napr. Vo vesmíre žijú aj iné inteligentné bytosti.).
- Žiaci sa rozdelia do menších skupín a najprv sa skúsia dohodnúť iba na základe svojich skúseností alebo názoru, či dané tvrdenia považujú za pravdivé alebo nie. Potom je ich úlohou overiť pravdivosť týchto informácií pomocou kníh alebo internetu. Nakoniec porovnajte zistenia jednotlivých skupín a diskutujte o tom, podľa čoho sa rozhodovali.

- Čo ovplyvňuje ich názor? Ktorým knihám, stránkam alebo ľuďom veria viac a prečo? V prípade ktorých informácií je jednoduchšie posúdiť, či sú pravdivé? Na základe čoho sa rozhodli pri nejednoznačných informáciách? Podľa čoho sa rozhodujú vo svojom živote? Je jasné, že mladšie deti sa viac prikláňajú k názorom svojich rodičov, ale možno zažili aj situáciu, že rodičia nie všetko vedeli, alebo sa mylili.
- Na záver môžete žiakom povedať zopár odporúčaní, ktoré im pomôžu pri posudzovaní informácií (porovnanie viacerých zdrojov, logické posúdenie, podozrievavosť voči niektorým zdrojom, napr. ak používajú v tvrdeniach slová ako „nikto“, „všetci“, „odborníci dokázali“ a pod.).

TÉMA

ODLIŠNOSTI MEDZI ĽUĎMI

V rozmanitom svete je prirodzené, že ľudia sa medzi sebou líšia. Rovnako ako rastliny a zvieratá aj ľudia sa prispôbili možnostiam a podmienkam, v ktorých žili – z biologickej stránky (napr. farba pleti alebo výška), aj zo spoločenskej a kultúrnej stránky (napr. spôsob obživy, fungovanie rodiny, zvyky). Nie sú jedni lepší a druhí horší, sú len odlišní. Je pre nás jednoduchšie považovať za „svojich“ ľudí tých, čo sú nám podobnejší, lepšie im rozumieme. Tí iní, odlišní, sú pre nás nepochopiteľní, nevieme, ako budú reagovať, častejšie dochádza medzi nami k rôznym nedorozumeniam, ktoré vyplývajú z odlišných životných skúseností a iného kultúrneho zázemia.

Náš strach z neznámeho nám bráni priblížiť sa im – a strach niekedy vedie až k odmietaniu druhých alebo nepriateľstvu voči nim. Rasisti a extrémisti často rozmyšľajú skratkovo – delia ľudí na „lepších“ a „horších“, pričom oni sami sú, samozrejme, tí lepší, ktorí majú právo iných hodnotiť, odsudzovať a trestať. „Tí druhí“ sú nositeľmi všetkého zla na svete, vo všetkých aspektoch sú horší, keby ich nebolo, všetko by sa vyriešilo. V skutočnosti je takýto postoj odmietaním sebakritického prístupu, a priznaniu si svojho podielu a slúži ako výhovorka, aby človek sám nemusel nič meniť. Hádzanie viny na druhého nikdy nič nevyriešilo a nepriateľstvo vyvolá len nepriateľstvo.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Rozprávajte sa so žiakmi, v čom sa líšia rôzne národy na svete. Ako spoznajú, že niekto patrí k inému národu, k inej rase? Podľa čoho zase rozoznajú, že niekto patrí k „nim“? Stalo sa im, že sa pri posudzovaní pomýlili, alebo sa stretli s niekým, u koho to nebolo jednoznačné (napr. dieťa, ktoré má rodičov Vietnamcov, ale narodilo sa na Slovensku, žilo iba tu, má slovenské občianstvo a rozpráva plynulou slovenčinou)?
- Následne sa žiaci rozdelia do dvojíc a ich úlohou je nájsť tri veci, ktoré majú spoločné a tri veci, ktoré majú odlišné, napríklad farba očí, záujmy, počet súrodencov, a pod.

- Potom sa spolu porozprávajte, aké rozdiely a podobnosti zistili. Podľa čoho si žiaci vyberajú kamarátov? Sú pri kamarátoch tieto rozdiely dôležité? Rozumejú si viac s niekým, kto je im podobnejší, alebo naopak, je pre nich zaujímavejšie, keď sa ten druhý líši? Ktoré podobnosti sú pre kamarátstvo dôležité a ktoré nie? Prečo je to tak, že podľa farby očí nikto nie je diskriminovaný a podľa farby pleti áno?
- Na záver si spolu spíšte na tabuľu, čo majú asi podobné všetci ľudia na svete, aj keď sa líšia krajinou pôvodu, farbou pokožky alebo náboženským presvedčením.

TÉMA

UHOL POHĽADU

K rasizmu a neznášanlivosti medzi ľuďmi prispieva vzájomné neporozumenie a nevyriešené konflikty. Posudzovanie druhého človeka ako horšieho vedie k tomu, že sa začne brániť, nikto predsa nechce byť v pozícii menejcenného. Vzájomné útočenie a obviňovanie iba roznečuje nenávisť - útok vyvoláva protiútok, a tým protiútokom si potom môže človek ospravedlniť, že zaútočí znova.

Rasizmus a extrémizmus sú nebezpečné nielen preto, že ubližujú jednej skupine ľudí, ktorej hodnotu chcú znížiť, ale aj kvôli tomu, že každá skupina, na ktorú sa útočí, sa začne po čase brániť a následky pocítia všetci, aj tí, ktorí sa rasisticky nesprávali. Zodpovednosť neleží iba na pleciach rasistov, ale všetkých ľudí, ktorí rasizmus vidia a mlčia. Nedá sa byť mimo niečoho, čo v konečnom dôsledku môže zasiahnuť aj mňa samého.

Ak sa pozeráme na svet iba zo svojho pohľadu, je ľahké odsúdiť správanie toho druhého. Ak však chceme, aby sa nám všetkým spolu žilo dobre, aby sa násilie okolo nás vytrácalo, a nie narastalo, tak musíme zvoliť dlhšiu a namáhavejšiu cestu – snažiť sa porozumieť aj tej druhej strane a pozrieť sa na svet jej očami.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

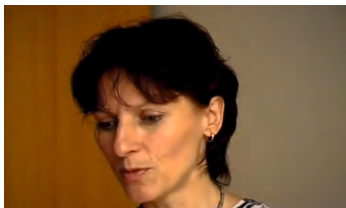
- V rozprávkach býva veľmi jasne oddelené dobro od zla, v skutočnom živote nie je nič také čiernobiele. Skúste si s deťmi predstaviť, ako by vyzerali rozprávky, keby ich zo svojho pohľadu rozprávali negatívne postavy. Možno pravda vôbec nie je taká, ako ju opisujú tí dobrí hrdinovia. Taký vlk z Červenej čiapočky by hovoril o tom, že nerobí nič zlé, je predsa mäsožravec a potrebuje si niečo uloviť, aby nezomrel od hladu. A zrazu do lesa, ktorý je jeho loviskom, príde nejaké dievča a provokuje ho. A dokonca, keď sa stretnú v domčeku, tak sa mu ešte aj posmieva za jeho veľké uši a zuby. No, nemali by ste chuť sa toho dievčaťa zbaviť?
- Rozdeľte deti do menších skupín. Každá skupina má za úlohu vymyslieť, ako by vyzerala takáto opačná rozprávka (môžete použiť napr. Perníkovú chalúпку

z pohľadu ježibaby alebo Popolušku z pohľadu macochy). Starší žiaci môžu použiť aj príbehy z filmov. Žiaci potom predstavia svoju verziu príbehu.

- Na záver diskutujte o tom, aké to je, keď sa dvaja ľudia hádajú. Tiež si každý z nich myslí, že má pravdu a ten druhý je proti nemu. Každý chce v hádke vyhrať, bez ohľadu na toho druhého. Keď sa však na chvíľu v hádke zastavia a vedia si vypočúť, čo ten druhý v tej chvíli chce a prečo, tak sa hádka zrazu skončí a vedia sa dohodnúť na riešení, ktoré je vyhovujúce pre obidvoch.
- Majú žiaci skúsenosť, že sa im podarilo takýmto spôsobom ukončiť hádku s kamarátom? Pomohlo by to aj v iných situáciách, keď si ľudia nerozumejú? Je lepšie, keď sa ľudia hádajú a robia si zle, alebo keď sa vedia spolu dohodnúť? Prečo nie sú hádky dobré a ako sa pri nich cítia?

TO VŠETKO Z LÁSKY

15+

61% OBYVATEL ČR JE PŘESVĚDČENO,
ŽE OBĚTMI DOMÁCIHO NÁSILÍ
SE STÁVAJÍ SLABÉ A BOJÁČNÉ ŽENY

Žáner filmu: dokumentárny

Minutáž: 28 min.

Rok vzniku: 2004

Krajina: Česká republika (slovenské titulky)

Vyrobil: Golden Dawn

Réžia: Tomáš Kudrna

Kamera: Tomáš Kudrna

Český film režiséra a kameramana Tomáša Kudrna predstavuje príbehy Evy, Marcely a Dagmar - troch žien, ktoré sa stali obeťami domáceho násillia, a ktoré pred agresívnymi manželmi utiekli po rokoch týrania do azylových domov. Ich rozprávania sú si v mnohých ohľadoch podobné.

Na začiatku boli ich partneri milí a očarujúci. Postupne ich však začali izolovať od priateľov a známych. Potom prišla chvíľa, keď muž svoju partnerku prvýkrát udrel. Nasledovalo psychické ponižovanie i fyzické týranie, z ktorého sa ženy dlhý čas nedokázali vymaniť. Statické zábery kamery sú zbavené akýchkoľvek obrazových efektov a nechávajú naplno vyznieť sugestívne spovede žien, ktoré opisujú otrasné zážitky, pri ktorých boli často prítomné aj ich deti.

Dá sa vôbec na začiatku vzťahu spoznať, že láska sa neskôr premení na strach, bolesť či ponižovanie? Kedy sa má žena rozhodnúť ukončiť vzťah? Po prvej hádke? Po obmedzení či zakázaní stretávania sa s kamarátkami? Po zaplnení voľného času domácimi prácami alebo po vynútenom venovaní sa iba priateľovi? Po špehovaní sms správ, emailov či fejsbúkového profilu? Po prvej facke?

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázky pred pozretím filmu:

- Ktoré dievča by chcelo mať frajera, ktorý jej stále hovorí, že ju miluje, každú chvíľu jej z lásky volá, kde je, čo robí, že má o ňu strach a že mu strašne chýba?
(Očakávaná odpoveď: Každé.)
- Ktoré dievča sa poteší, že jej frajer chce byť s ňou, nech radšej zruší stretnutie s kamarátkou, že prednejší je on a jeho láska a to, že bez nej nevie žiť a ľúbi ju?
(Očakávaná odpoveď: Každé.)
- Má odpustiť kamarátka svojmu frajerovi jednu facku, po ktorej sa on ospravedlní a sľúbi, že už to viackrát neurobí a že ju stále strašne miluje a žije len pre ňu?
(Očakávaná odpoveď: Áno.)

Otázky po pozretí filmu:

- Ktoré dievča by chcelo mať frajera, ktorý jej stále hovorí, že ju miluje, každú chvíľu jej z lásky volá, kde je, čo robí, že má o ňu strach a že mu strašne chýba?
(Očakávaná odpoveď: Žiadne.)
- Ktoré dievča sa poteší, že jej frajer chce byť s ňou, nech radšej zruší stretnutie s kamarátkou, že prednejší je on a jeho láska a to, že bez nej nevie žiť a ľúbi ju?
(Očakávaná odpoveď: Žiadne.)
- Má odpustiť kamarátka svojmu frajerovi jednu facku, po ktorej sa on ospravedlní a sľúbi, že už to viackrát neurobí a že ju stále strašne miluje a žije len pre ňu?
(Očakávaná odpoveď: Nie.)

TÉMA

HOVORIŤ NIE

Mohlo by sa zdať, že každá žena môže natrafiť na násilného partnera. Pri sledovaní dokumentu však vidíme, že príbehy žien sa v niečom podobajú, rovnako ako sa v niečom podobajú aj ich partneri. V skutočnosti dokážu násilní muži odhadnúť, ktorá zo žien sa im pripôsobí, a naopak, niektoré ženy priťahujú práve muží, ktorí majú násilné sklony. Často nie na vedomej úrovni, ale na základe hlboko uloženého modelu vzťahov, na základe presvedčení o sebe a nízkej sebadôvere.

Ženy vo filme na začiatku oceňovali, že partner prebral na seba väčšinu zodpovednosti, nechali ho rozhodovať o sebe a ich živote. Nebránili sa pri prvých obmedzovaniach slobody, páčilo sa im, že muž má všetko pevne v rukách. Nie je úplne pravda, že násilného partnera nie je možné rozoznať, len to niekedy nechceme vidieť a nechceme ísť do konfliktu v situáciách, kedy by sme sa mali brániť. Aj v prípade mužov, ktorí môžu byť neskôr násilní, si môžeme už dopredu všimnúť, aké majú názory, ako zohľadňujú očakávania ostatných, ako sa vedia dohodnúť či skôr nedohodnúť na kompromisoch, ako reagujú v konfrontáciách, nakoľko majú potrebu kontrolovať,

ako sa správajú voči ľuďom, ktorých považujú za autority (väčšinou si trúfajú na slabších, ale voči silnejším sú zbabelí a podlizávajú).

Pravidelný zvyk opíjať sa tiež nie je len taká neškodná zábavka, ženy veľakrát spomínali, že ich muž zbil, keď bol opitý. Najlepšou obranou proti vzťahu s násilným partnerom je vedieť rozoznávať varovné signály ako aj situácie, keď mi niečo nevyhovuje, a brániť sa, aj za cenu, že z toho bude hádka alebo rozchod.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Rozprávajte sa so študentmi o tom, ako si oni vedia trvať na svojom. Vedia dobre rozoznať, čo chcú oni sami, alebo nechávajú rozhodovanie na iných ľuďoch? Kedy vedia odmietnuť niečo, čo nechcú, a kedy je to ťažké? Z čoho majú strach pri odmietaní? Pre niekoho to môžu byť situácie, keď sa bojí, že by došlo k fyzickému útoku, pre druhého môže byť ťažšie odmietajúť, keď je pod citovým nátlakom.
- Vyskúšajte si odmietanie v krátkych rolových hrách. Študenti sa rozdelia do dvojíc, jeden bude presviedčať, druhý má za úlohu odmietnuť a stáť si na svojom. Ten, čo presviedča, si vytiahne lístok s popisom situácie a jeho úlohou je presvedčiť toho druhého, aby pristúpil na jeho riešenie (príklady situácií: matka chce presvedčiť dieťa, aby si dala ešte jednu lyžicu polievky; rodič vyberie pre dieťa najvhodnejšiu strednú/vysokú školu; kamarát chce, aby vyskúšal marihuanu; cudzí človek chce, aby ho pustil pred seba pri čakaní u lekára a pod.).
- Zaraďte tiež situácie, ktoré sa viažu k domácejmu násilliu, napr. „Keď prídem z práce domov, tak by si ma tu už mala čakať.“ Študenti môžu používať akékoľvek spôsoby presviedčania, fyzické násillie nie je povolené. Ostatní sú v role pozorovateľov.
- V diskusií si spolu rozoberte, ako študenti reagovali v rôznych situáciách, čo bolo ťažké, a čo zase účinné pri odolávaní nátlaku.

TÉMA

JE TO NÁSILLIE?

Keď sa manželia doma hádajú, napríklad hádžu po sebe tanieru, muž búcha do stola, žena ho kopne, on jej strelí facku... to všetko je síce násillie, ale nemôžeme hovoriť o domácom násillí. Rozdiel medzi hádkou a domácom násillím spočíva v tom, že pri domácom násillí sa žena muža bojí, nevie sa pred ním brániť, ani násillie nijako zastaviť, nevie, ako násilliu predchádzať, pretože sa objavuje nečakane, podľa aktuálnej nálady muža. Pri domácom násillí nemusí ísť vždy o fyzické násillie – urážanie, ponižovanie, zastráňovanie, obmedzovanie osobnej slobody, podozrievanie a kontrolovanie dokážu mať rovnaký ničivý účinok na človeka a jeho sebavedomie. Ženy vo filme

si o sebe mysleli, že naozaj nič bez muža nedokážu, a mali by byť vd'ačné, že vôbec chce byť niekto s nimi. A aj keď sa domáce násilie spomína predovšetkým v súvislosti s násilím mužov voči ženám, ponižovať, manipulovať a kontrolovať dokážu aj ženy.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Ak si ľudia neveria, že by mohli ostatných presvedčiť alebo získať na svoju stranu po dobrom, tak sa pokúšajú dosiahnuť svoje aj pomocou určitej formy „násillia“ - s použitím moci. Každý z nás občas siahne po podobných prostriedkoch, väčšinou nevedome. Niekedy zneužijeme vzťah, ktorý máme s druhým človekom, niekedy mocenskú prevahu (napr. pozíciu nadriadeného či učiteľa), finančnú prevahu alebo niekto aj strach alebo pocity viny, ktoré vie v druhých vzbudiť.
- Diskutujte so študentmi o tom, ako vnímajú hranicu medzi presvedčaním a „násillím“. Vedia ju rozoznávať u seba a u iných? Kedy na druhého trochu „zatlačia“? Ako sa cítia oni, keď niekto „zatlačí“ na nich? Je ťažké prijať, že iní ľudia sa nie vždy budú správať podľa ich predstavy?
- Skúste spolu alebo v menších skupinách vymyslieť príklady na situácie v medziľudských vzťahoch, kde niekto použije moc na presadenie svojho.

TÉMA

ČO SA DEJE OKOLO MŇA

Ženy v dokumentárnom filme zažívali domáce násilie dlhé roky, kým sa im podarilo vymaniť sa z neho. Príliš sa hanbili niekomu o ňom rozprávať, vyhovárali sa, ospravedlňovali svojich mužov. Alebo o tom skúsili porozprávať, ale nestretli sa s pochopením. Domáce násilie sa nemusí týkať nikoho zo študentov osobne, ale môže sa diať v ich širšej rodine, môže sa to stať ich kamarátke, môžu ho počuť každú noc od susedov.

Obete v príbehu boli ženy, ale to neznamená, že sa s tým chlapci nestretnú. Stačí napríklad, ak by mali chrániť svoju sestru alebo mamu. Povzbudzujte študentov, aby neodvracali tvár, keď sú svedkom, že sa niekomu ubližuje. A nielen pri domácom násillí.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Rozprávajte sa so študentmi o tom, ako môžu oni sami citlivejšie rozoznávať domáce násilie. Aké signály domáceho násillia opisovali ženy v príbehu? Ako sa správal násillník na začiatku vzťahu a ako neskôr? Čo všetko môžu byť varovné signály? Čo z toho si mohli všimnúť ľudia z okolia?

- Rozprávajte sa aj o tom, prečo ľudia v podobných situáciách nič nespravia. Medzi čím sa rozhodujú (napr. „Vzťah je záležitosťou dvoch ľudí, ktorých sa to týka. Ostatní by sa do toho nemali miešať.“; „Nemala by som kritizovať kamarátkinho frajera, aby to neovplyvnilo naše kamarátsstvo.“; „Ak je niekto násilný, keď si vypije, ale za triezva to olutuje, tak sa to dá ospravedlniť.“ a pod.)? Čo si o tom myslia študenti a čo by im mohlo pomôcť pri rozhodovaní?
- Zhrňte si spolu, ako postupovať, keď sú svedkami domáceho násillia, na koho sa obrátiť, ako sa chrániť seba (napr. neriešiť to osobne, ale informovať políciu, ktorá bude chrániť ich identitu). Pracujte aj s internetom a vyhľadajte kontakty na organizácie, ktoré poskytujú podporu obeťam domáceho násillia.

VIDELI SME HOLOKAUST –
HLASY TÝCH, ČO PREŽILI

12+

Žáner filmu: dokumentárny
Minutáž: 16 min.
Rok vzniku: 2012
Krajina: Slovensko

Vyrobila: Nadácia Milana Šimečku,
Manažér projektu: Peter Leponi
Scenár, výber: Jana Hradská
Strih: Ján Baďura

Nadácia Milana Šimečku sa v 90.-tych rokoch podieľala na jedinečnom medzinárodnom projekte „Oral history – Osudy tých, ktorí prežili holokaust“. V rámci neho nahrali viac ako 200 osobných výpovedí ľudí, ktorí zažili rasovo motivované prenasledovanie počas druhej svetovej vojny. Archív svedectiev sa následne stal základom mnohých vzdelávacích aktivít na stredných školách. V roku 2012 sa podarilo archív zdigitalizovať a pripraviť nový zostrih svedectiev, ktorý v šiestich kapitolách mapuje osudy slovenských Židov pred, počas a po druhej svetovej vojne.

Film je 16-minútovým výberom, ktorý sa urobil s vedomím a so súhlasom tvorcov z pôvodného 2,5-hodinového zostrihu vydaného v roku 2012. Ten vychádzal až zo 150 hodín materiálu, ktorý sa podarilo nahráť a zhromaždiť.

Ide o autentické výpovede priamych účastníkov židovského holokaustu v Slovenskom štáte. Ľudia v dokumente žili alebo stále žijú medzi nami a v tom je sila celého projektu „Oral History“.

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázka pred pozretím filmu:

→ Kto by vám mohol zakázať ísť do kina a prečo?

(Očakávaná odpoveď: Rodičia.)

Otázka po pozretí filmu:

→ Kto by vám mohol zakázať ísť do kina a prečo?

(Očakávaná odpoveď: Štát.)

TÉMA

KOLEKTÍVNA VINA

Demokratická spoločnosť stojí na ústave a zákonoch, ktoré sú rovnako záväzné pre všetkých občanov a rovnako aj majú chrániť ich práva a slobody. Za Slovenského štátu to zrazu pre jednu skupinu obyvateľov prestalo platiť. Zrazu bolo možné odsúdiť tisíce ľudí na odobratie majetku, nútené práce a trest smrti, bez riadneho súdneho procesu, dokonca bez toho, že by vôbec bol spáchaný nejaký trestný čin. Na obvinenie stačilo to, že boli Židia.

Odsúdení boli všetci, muži aj ženy, starí aj mladí, dokonca deti. Len na základe krivého obvinenia o škodení spoločnosti, bez akýchkoľvek dôkazov. V dnešnej dobe si ani nevieme predstaviť, že by sa takéto niečo mohlo stať a ľudia by pri tom mlčali a neozvali sa proti takejto nespravodlivosti.

Neexistuje nič také ako kolektívna vina, podľa ktorej by bolo možné odsúdiť jeden národ na smrť. Rovnako nenesie za holokaust kolektívnu vinu ani nemecký národ ako taký, vinu za svoje činy nesú jednotlivci. Aj pre nás na Slovensku je ťažké priznať si, že sa mohlo takéto niečo diať, že nie sme taký mierumilovný národ, ako to o sebe vyhlasujeme. Niekedy je ľahšie popierať holokaust, než sa zmieriť s tým, že aj toto sa u nás mohlo stať.

Napriek tomu, že aj holokaust je súčasťou našej histórie, či sa nám to páči alebo nepáči, nenesieme vinu ani zodpovednosť za rozhodnutia svojich prarodičov. Ale za svoje postoje voči ľuďom inej národnosti alebo vierovyznania, zmýšľanie a konanie v súčasnosti už áno. Ak dnes tvrdíme, že sa holokaust nestal, že Slovensko za to nemohlo, keď navrhujeme koncentračné tábory pre Rómov, tak prispievame k tomu, aby sa história raz opakovala.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

→ Spýtajte sa žiakov, čo vedia alebo si myslia o Židoch. Má niekto z nich osobnú skúsenosť, pozná nejakého Žida? Čo si myslia, odkiaľ čerpajú ľudia na Slovensku informácie o tom, akí sú?

- Rozdeľte žiakov do dvojíc a nechajte ich zistiť na internete čo najviac rozmanitých informácií o Židoch. Potom spolu diskutujte o tom, čo všetko sa dozvedeli. Akí sú podľa týchto informácií? Ktoré z týchto informácií sú pravdivé a ktoré nie?
- Overte si informácie z viacerých zdrojov. Kto šíri negatívne informácie o Židoch a prečo? Hovorí títo ľudia o vlastných skúsenostiach so Židmi? Prečo podľa žiakov ešte stále pretrvávajú nenávisť voči Židom, aj keď na Slovensku ich žije už len veľmi málo?

TÉMA

HRA NA BOHA

Učiteľ dejepisu Ron Jones z Kalifornie chcel svojim študentom predviesť, ako je možné, že sa v Nemecku mohli udiat niečo také, ako bol holokaust. Rozhodol sa pre malý experiment. Vytvoril študentskú skupinu, založenú na disciplíne, ale aj pocite výnimočnosti. Na jeho prekvapenie reagovali študenti s nadšením, chceli sa stať členmi skupiny, aj keď od nich vyžadoval poslušnosť. Po pár dňoch boli tí, čo zmýšľali ináč, vyčlenení, členovia skupiny sa navzájom špehovali a tí, ktorí sa odmietli pripojiť, boli zbití. Po piatich dňoch musel učiteľ experiment ukončiť, lebo sa mu začal vymykať spod kontroly.

Čím viac ľudia o sebe pochybujú a cítia sa menejcenní, tým viac sa v nich skrýva túžba po výnimočnosti, chcú niekam patriť a byť lepší než tí ostatní. Stačí, že sa začnú považovať za akúsi elitu a zrazu majú pocit, že sa môžu povyšovať nad ostatných, vyčleňovať ich, trestať alebo rozhodovať o nich na základe hesla: „Kto nie je s nami, je proti nám.“ Experiment zo školy v Kalifornii ukazuje, ako málo stačí na to, aby sa naše pocity menejcennosti premenili na agresivitu voči niekomu inému. Nemci sa počas 2. svetovej vojny označili za nadradenú rasu, ktorej dáva táto nadradenosť právo rozhodovať o „menejcenných“ národoch a ľuďoch, ktorých určili za menejcenných. V koncentračných táborech neskončili len Židia, ale aj Rómovia, homosexuáli, komunisti, nepriatelia režimu...A postupne by boli skončili všetky „podradnejšie“ rasy, vrátane Slovákov. Hrať mŕtveho chrobáka pri konflikte s agresorom sa preto nevypláca – ak sa mu nikto nepostaví na odpor, tak dnes môžu byť deportovaní Židia, zajtra už hocikto z nás.

To, že niekto je inej národnosti, vierovyznania, či inej farby pokožky, nikomu nedáva právo rozhodovať o ňom, jeho živote alebo smrti. Je jedno, či hovoríme o deportácii do koncentračného tábora alebo povinnom umiestnení rómskych deťí do internátnych škôl.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Rozdeľte žiakov do menších skupín a uveďte ich do deja aktivity. Na Zemi sa odohrala jadrová katastrofa a už tu nie je možný život. Ľudia sa môžu zachrániť iba tak, že sa pokúsia dostať do bezpečia na vesmírnych lodiach. Žiaľ, nikto

nerátal s takouto udalosťou, a preto nie je dostatok vesmírnych lodí pre všetkých. Žiaci predstavujú výberovú komisiu, ktorá má určiť, ktorí ľudia dostanú miesto na lodi. Zo zoznamu 30 ľudí môžu vybrať iba 6. Ich úlohou je dohodnúť sa v skupine, komu umožnia dostať sa na vesmírnu loď.

- Pripravte zoznam krátkych charakteristík 30 osôb a ten dajte každej skupine (napr. mladá tehotná žena, 5-ročné dievčatko, nositeľ Nobelovej ceny za fyziku, 35-ročný kardiochirurg, brat jedného z členov komisie). Potom im nechajte čas na spoločnú diskusiu.
- Po uplynutí času každá skupina predstaví ostatným, ako sa rozhodla. Koho uprednostnila a prečo? Bolo ťažké dohodnúť sa? Bolo rozhodovanie pri niektorých osobách ľahšie a pri iných zložitejšie? Mal by niekto mať právo rozhodovať takto o iných ľuďoch? Kto by to mal byť, keby sa stalo niečo podobné? Keby sa v takej situácii ocitli oni, ako by chceli, aby sa vyberalo? Kedy by to považovali za spravodlivé? Aké to bolo, rozhodovať o osude, živote a smrti niekoho iného, aj keď išlo iba o fiktívne osoby?

TÉMA

HĽADANIE VINNÍKA

K tomu, že sa môže udiť niečo také ako holokaust, prispieva vo veľkej miere to, akým spôsobom sú ľudia v danej spoločnosti naučení riešiť problémy. Ak rozmyšľajú o tom, aký je ich vlastný podiel na vzniku problému a ako ho môžu riešiť, tak majú situáciu vo svojich rukách, necítia sa bezmocní. Svoju energiu nasmerujú na prekonanie prekážky pred nimi.

Ináč vyzerá situácia v spoločnosti, kde ľudia nepreberajú naplno zodpovednosť za seba a svoj život. Spoliehajú sa na vedenie silných autorít, ktoré im ukážu cestu, za problémami vidia predovšetkým vonkajšie okolnosti, ktoré nemajú pod kontrolou. Ťažkosti by najradšej prekonali bez veľkej námahy. V náročných situáciách presmerujú svoju energiu do hnevu, nenávisť, obviňovania iných a závisť. Pre vodcov je ľahké využiť túto negatívnu vlnu vo svoj prospech a nasmerovať ju od skutočných problémov, na ktorých majú aj oni sami podiel, na vinníka, ktorý sa stane hromozvodom celospoločenských problémov.

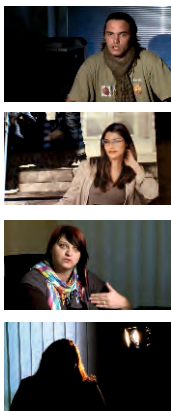
Každý z nás má v sebe občas potenciál reagovať oboma spôsobmi, rozhodujeme sa, ktorému dáme prednosť, a potom s týmito rozhodnutiami žijeme. Aj počas Slovenského štátu sa ľudia rozhodovali rôzne – niektorí sa proste príliš báli a tak radšej mlčali, iní udávali a arizovali (získavali majetok po deportovaných Židoch), aby mohli zbohatnúť bez práce. Rovnako tu však boli aj ľudia, ktorí Židom pomáhali, ukrývali ich, sami sa kvôli nim vystavovali ohrozeniu.

Ak chceme predísť podobným situáciám v budúcnosti, je dôležité, aby sme si všimli udalosti, ktoré im predchádzajú. Kedy boli Židia v histórii prenasledovaní? Keď sa niečo nedarilo alebo prišla nejaká neočakávaná udalosť a bolo ľahšie zvaliť na niekoho

vinu, než si priznať svoj podiel a snažiť sa o nápravu. Stačí sa pozrieť na podobnosť medzi situáciou v Nemecku pred 2. svetovou vojnou a súčasným Slovenskom – hospodárska kríza, vysoká nezamestnanosť, veľký štátny dlh, sociálne problémy, hľadanie nepriateľa a zvolený politik, ktorý si ubuje jednoduché a okamžité riešenia bez námahy...

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Diskutujte o tom, či bolo správne, čo sa za Slovenského štátu u nás dialo. Ako sa cítili keď počúvali príbehy obyčajných ľudí, ktorým sa zrazu rozsypal celý svet, prišli o svoj domov, majetok, slobodu a postupne aj o blízkych? Ako je možné, že sa také niečo u nás stalo?
- Čo si myslia? Dovoliť by Slováci znovu deportovať Židov, alebo niekoho iného ak by sa história opakovala? Keby sa to dialo teraz, čo by spravili žiaci? Snažili by sa tomu nejako zabrániť? Židov už na Slovensku mnoho nežije, ale líši sa niečím dnešné „Maďari za Dunaj!“ alebo „Cigáni do plynu!“ od „Žid je náš nepriateľ!“? Od takýchto nápisov je len krôčik k deportáciám. Keby sa to týkalo dnes Maďarov alebo Rómov, postavili by sa voči tomu?
- Myslí si niekto z nich, že keby tu neboli žiadni Maďari alebo Rómovia, tak by neboli problémy? Vidia vo svojom okolí, že sa deje niečo podobné ako počas protizidovskej kampane za Slovenského štátu? Môžu oni teraz niečo proti tomu robiť?
- Rozmýšľajte spolu o tom, čo môžu urobiť aj samotní žiaci, napr. nezverejňovať alebo nelajkovať vtípy na internete, ktoré ponižujú iné národnosti a pod. Čo ešte viete spolu vymyslieť?

DISKRIMINÁCIA SA MA (do)týka

POHLAVIE A ROD
AKO DÔVOD DISKRIMINÁCIE

Žáner: publicisticko-dokumentárny
Minutáž: 12 min.
Rok vzniku: 2012
Krajina: Slovensko

Vyrobil: Vantage
Réžia: Tomáš Sládeček
Scenár: Roman Humaj
Kamera: Branislav Mihok

Diskriminácia sa ma (do)týka je slovenský cyklus publicisticko-dokumentárnych filmov. Hlavným cieľom cyklu je upriamiť pozornosť divákov na to, že na Slovensku je diskriminácia, ako prejav netolerancie, stále rozšíreným javom.

Zámerom jednotlivých častí je vyjasnenie kontextu práva na rovnaké zaobchádzanie a ochranu pred diskrimináciou. V rámci cyklu sa pozornosť venuje jednotlivým dôvodom i oblastiam diskriminácie. Prostredníctvom názorov odborníkov a odborníčok, aktivistov a aktivistiek, ale aj bežných ľudí sa priblíži divákovi legislatívny rámec rovnakého zaobchádzania, ako aj možnosti ochrany pred diskrimináciou.

Osem častí cyklu sa venuje diskriminácii z dôvodu veku, rodu, etnickej príslušnosti, sexuálnej orientácie a zdravotného postihnutia.

Časť venovaná rodovej nerovnosti predstavuje rozdielny prístup spoločnosti k zamestnávaniu mužov a žien a ich uplatneniu.

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázka pred pozretím filmu:

→ Čo je typické ženské povolanie?

(Očakávaná odpoveď: zamestnania menej platené, s nižším spoločenským postavením... doplňte odpovede do otázky po pozretí filmu)

Otázka po pozretí filmu:

→ Chcete sa zamestnať ako?

(Očakávaná odpoveď: Nie.)

TÉMA

SOM ŽENA, SOM MUŽ

Rodová rovnosť v spoločnosti má vytvoriť také podmienky, aby mohli mať obidve pohlavia rovnaký prístup k všetkým príležitostiam. Tieto príležitosti môžu mať obmedzované ženy (napr. finančné ohodnotenie ich práce), ale rovnako aj muži (napr. zvýhodňovanie žien pri rozhodovaní o zverení dieťaťa do starostlivosti po rozvoде).

Cieľom nie je zmazať rozdiely medzi pohlaviami, stať sa akýmisi unisex bytosťami. Odlišnosť mužov a žien vyplýva z biologickej podstaty, ktorá je základom ľudstva ako živočíšneho druhu. Bez toho by sme ako druh neprežili, len zo spojenia dvoch odlišných bytostí môže vzniknúť dieťa. Táto rozmanitosť vytvára aj základnú harmóniu v spoločnosti, akési jin a jang, ktoré sa navzájom dopĺňajú. Mužská aj ženská podstata majú svoje odlišnosti, silné aj slabé stránky, nie je jedno lepšie než druhé, ale tvoria jeden celok.

Každý z nás, či je muž alebo žena, zohráva svoju špecifickú rolu. Iba žena môže porodiť dieťa, na čo sa viažu aj určité obmedzenia, napríklad počas tehotenstva sa nemôže venovať vrcholovému športu a mužov zase ich fyzická sila predurčuje na ťažšie práce. Existujú aj výnimky, každý z nás si môže slobodne vybrať, ako svoju rolu v živote naplní. Žena sa môže rozhodnúť nemať deti a venovať sa kariére, muž sa môže rozhodnúť pre prácu v pomáhajúcej profesii.

Rodová rovnosť by mala smerovať k ochrane pred nespravodlivosťou, ale zároveň aj budovať v deťoch hrdosť na to, kým sú a prijatie skutočností, ktoré sa s ich pohlavím spájajú.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

→ Diskutujte spolu o tom, čím sa líšia muži a ženy. Skúste vymyslieť a napísať na tabuľu čo najviac rozdielov. Ako rozdiely posudzujte niečo, čo sa týka mužov a žien všeobecne, nie výnimiek (napr. výnimočne môže byť žena kulturistka svalnatejšia než niektorí muži). Potom rozdeľte žiakov do menších skupín, ktoré

budú posudzovať tieto rozdiely. Ktoré z nich sú biologické rozdiely, a tým pádom ich nie je možné zmeniť (napr. muži majú viac svalovej hmoty, ženy rodia deti)?

- Čo z toho sú len kultúrne rozdiely, ktoré sa učíme počas detstva a vyplývajú z očakávaní v našej spoločnosti (ženy majú dlhé vlasy, muži si nemalujú tvár, muž živí rodinu)? Čo sú iba mýty (ženy radšej upratujú) a v skutočnosti v tom nie je rozdiel medzi pohlaviami, pretože sú takí muži aj ženy a skôr ide o odlišnosti medzi jednotlivcami?
- Ako je to v iných kultúrach – sú také, kde sú iné očakávania od mužov a žien než u nás? Nakoľko sa žiaci stotožňujú s týmito rozdielmi, očakávaniami a mýtmi? Alebo by ich chceli radšej zmeniť? Ak áno, ktoré im najviac prekážajú? Kto z nich má nejaké vlastnosti alebo schopnosti, ktoré sa skôr spájajú s opačným pohlavím?
- Zažili žiaci samú nejakú formu diskriminácie alebo naopak, zvýhodnenie na základe svojho pohlavia, prípadne kvôli tomu, že mali nejakú vlastnosť alebo schopnosť, ktorá sa skôr viaže k druhému pohlaviu (napr. dievčatá dostávajú od učiteľa lepšie známky, dievča nechcú zobrať do futbalového klubu)? Ako sa pri tom cítili?

TÉMA

HONBA ZA IDEÁLOM

Nikto z nás sa nevyhne tomu, aby ho očakávania spojené s mužskou alebo ženskou rolou neformovali. Od narodenia sa rodičia ináč správajú k dievčatám a ináč k chlapcom, ináč ich obliekajú, pochvália ich za iné správanie.

Rodové stereotypy, súbor zjednodušených a zovšeobecňujúcich predstáv a očakávaní od predstaviteľov mužského a ženského pohlavia, sú silne zakotvené v každej kultúre. Máme predstavu o tom, aký by mal byť a ako by sa mal správať typický muž, typická žena. Podľa tejto predstavy potom posudzujeme seba i ostatných. Tlak na spoločenskú rolu a očakávania od jednotlivých pohlaví sa pritom stále zvyšujú. Dokonalý muž má byť úspešný v zamestnaní a dosiahnuť dobré postavenie, ale súčasne byť aj citlivým a vnímavým partnerom a dobrým otcom. Okrem toho by mal, samozrejme, dbať aj o svoj vzhľad a zdravý životný štýl. Dokonalá žena by mala byť nielen dobrou matkou a zvládnuť domácnosť na jednotku, ale mala by byť aj krásna a atraktívna. Zaujímavá kariéra, štíhla postava a mladistvý vzhľad sú samozrejmosťou.

Ak sa všetci snažíme natlačiť do rovnakej šablóny, aj keď je nám tesná, vedie to iba k pochybnostiam o sebe, naháňaním sa za nedosiahnuteľnou dokonalosťou a k nešťastiu. Nie je ľahké nepodľahnúť týmto tlakom, keď pôsobia zo všetkých strán a uvedomiť si, že hodnota každej ženy aj muža je práve v ich jedinečnosti.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Analyzujte spolu, aké sú stereotypné zobrazenia mužov a žien v televíznych, printových alebo billboardových reklamách. Môžete si spolu pozrieť zopár ukážok alebo použiť časopisy, v ktorých môžu žiaci vyhľadávať konkrétne príklady.
- Diskutujte o tom, aké majú byť podľa reklám „správne“ ženy a „správni“ muži. V reklamách na aké produkty zobrazujú viac mužov a v akých viac ženy? Čo robí žena/muž na fotografii alebo videu? Ako je oblečená/oblečený, čo zobrazuje (napr. domácu pani, úspešného muža a pod.)? Ako to na žiakov pôsobí?
- Ako sa snaží reklama presvedčiť svojich zákazníkov o potrebe kúpy daného výrobku (napr. krém – mladá, hebká pokožka, silné auto – nezávislosť)? Sú v reklamách zobrazovaní bežní muži/bežné ženy?
- Aké vlastnosti by podľa reklamy mala mať žena/muž (napr. žena by mala byť upravená, štíhla, poriadkumilovná, čistotná; muž by mal mať úspechy v práci, u žien, byť nezávislý, silný)? Sledujú žiaci reklamy?
- Aké reklamy ich najviac zaujmú (mobily, kozmetika, oblečenie)? Nakoľko si myslia, že ich ovplyvňujú? Myslia si žiaci, že reklamy vyjadrujú očakávania spoločnosti o tom, akí by mali byť muži a ženy? Ovplyvňujú podľa nich to, ako sa ženy/muži správajú?

TÉMA

MOJA HODNOTA

Hodnota a uvedomovanie si vlastnej ceny sa odvíja od toho, čo sa deti učia a čo vidia okolo seba – v rodine, v spoločnosti, v médiách. Počas detstva vnímajú, nakoľko si rodičia vážia seba a s akou úctou prístupujú k tomu druhému. Počujú, ako o sebe rozprávajú ľudia okolo nich, napríklad učitelia. Ohodnotenie človeka a jeho práce predsa nevyplýva iba z toho, koľko dostane zaplatené, ale aj ako sa z nej vie tešiť a robiť ju s nadšením.

V našej spoločnosti ešte stále pretrváva odlišné vnímanie hodnoty mužov a žien, stále sa posudzuje a porovnáva, kto je menej a kto je viac. Stále sú niekde chlapani hodnotnejší než dievčatá, je lepšie mať syna, pokračovateľa rodu, než dcéru. Väčšia vážnosť sa prisudzuje mužským vlastnostiam a práci, a to nielen pri finančnom ohodnotení. Stačí sa pozrieť na inzeráty s ponukami práce, kde sú preferované vlastnosti ako dynamickosť, priebojnosť, vodcovské schopnosti, samostatnosť, a to aj v zamestnaniach, ktoré vyžadujú úplne iné kvality.

Prítom na dobré fungovanie tímu (a nielen pracovného, ale akejkol'vek skupiny, ktorá vyžaduje spoluprácu, teda aj rodiny) je potrebné, aby boli všetky vlastnosti vyvážené. Netreba len dravých priebojných borcov, ale aj ľudí, ktorí vedia zmierovať, utužovať, vytvárať pohodu, nepotrebujeme len úspech a ťah na bránku, ale aj starostlivosť a nehu. Nedá sa povedať, že by niečo z toho bolo hodnotnejšie alebo viac dôležité, jedno nemôže existovať bez druhého, obidve súčasti si zaslúžia rovnakú úctu a ocenenie, ak ľudia svoju prácu vykonávajú s rovnakým nasadením.

Diskriminujúci postoj je, ak muži menej oceňujú prácu žien alebo si myslia, že by nevedeli vykonať prácu rovnako dobre ako oni. Ťažšie prijímajú ich vedenie alebo radu, považujú ženy za hlúpejšie. Ženy sa potom snažia vyrovnáť mužom, byť viac „mužské“ namiesto toho, aby dosahovali rovnaké ciele svojou vlastnou, ženskou cestou. Svoj podiel na tom, samozrejme, majú aj ženy. Niektoré prenechávajú viac zodpovednosti na mužov a spoliehajú sa na to, že finančné zabezpečenie je ich úloha. Iné ženy sa zase stavajú voči mužom skôr do materskej pozície, považujú mužov za hlúpejších, nezodpovednejších, neustále sa ich snažia vychovávať a usmerňovať, dávajú im pocítiť, že bez nich by to nedokázali robiť správne.

Cesta k rovnocennosti nevedie cez znižovanie hodnoty toho druhého. Ale uvedomenie si, že každý z nás je cenný práve tým, že sme ženami alebo mužmi, so svojimi špecifickými vlastnosťami a schopnosťami.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Na veľký papier nakreslite obrys stromu, rozdelený v strede na polovicu. Každá polovica predstavuje jeden rod/pohlavie, ktoré spolu vytvárajú jednotný celok. Strom symbolizuje silu, pevnosť, ktorá vzniká spojením silných stránok mužov a žien.
- Rozdajte žiakom lístočky jednej farby pre dievčatá a inej pre chlapcov. Najprv majú žiaci skúsiť vymyslieť čo najviac dokončenú vetu „Som rád, že som chlapec/muž, pretože...“, „Som rada, že som dievča/žena, pretože...“. Dievčatá a chlapci potom striedavo čítajú svoje lístky a lepia ich na mužskú alebo ženskú polovicu stromu.
- V druhej časti aktivity chlapci dopĺňajú vetu: „Vážim si dievčatá/ženy, pretože...“, „Dievčatá/ženy majú výhodu, že...“ a dievčatá zas vetu „Vážim si chlapcov/mužov, pretože...“, „Chlapci/muži majú výhodu, že...“.
- Tieto lístky lepia na opačnú polovicu stromu. Snažte sa spoločne rovnomerne zaplniť celý strom.
- Do aktivity sa môžete zapojiť aj vy a pomôcť žiakom nájsť, na čo môžu byť hrdí alebo za čo si môžu vážii opačné pohlavie.

NEPRIATELIA (CYBERBULLY)

7+

Žáner: dráma, hraný film

Minutáž: 87 min.

Rok vzniku: 2011

Krajina: USA (slovenské titulyky)

Vyrobil: ABC Family (Disney Channel)

Scenáár: Teena Booth

Réžia: Charles Binamé

Kamera: Pierre Gill

Strih: Simon Webb

Hrajú: Emily Osment, Kay Panabaker,

Meaghan Rath, Jade

Hassouné, Robert Naylor,

Kelly Rowan, Jon McLaren,

Tyrone Benskin, Bruce Dinsmore

Keď sedemnásťročná Taylor dostane od matky k narodeninám vlastný počítač, je od šťastia celá bez seba a s vidinou slobody a nezávislosti sa učí plávať vo vodách internetu. Čoskoro však zisťuje, že internet s webovými stránkami a online ľuďmi vie byť rovnako zákerný ako more plné žralokov. Netrvá dlho a Taylor musí bojovať s prvými prejavmi šikanovania. A to ešte netuší, že veci ani zďaleka nedošli do extrému.

Film bol súčasťou kampane „Rally to Delete Digital Drama“, ktorej cieľom je odstrániť šikanovanie v USA a v Kanade ako na internete, tak aj v reálnom živote. 5. júla 2011 ju v spolupráci s časopisom Seventeen Magazine odštartovala americká televízia ABC Family.

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázka pred pozretím filmu:

- Aké najsmiešnejšie prezývky ste počuli na kamarátov či spolužiakov? Viete ich nahlas všetci skandovať?

(Očakávaná odpoveď: Lúzer, tučniak, šprt, okuliarnik indický...)

Otázky po pozretí filmu:

- Aké najsmiešnejšie prezývky ste počuli na svojich kamarátov či spolužiakov? Budete ich nahlas všetci skandovať?

(Očakávaná odpoveď: Nie.)

- Čo urobíte, keď vášho kamaráta a spolužiaka budú šikanovať?

(Očakávaná odpoveď: Zastaneme sa ho.)

TÉMA

ČO JE KYBERŠIKANOVANIE?

Vo filme boli veľmi dobre vykreslené znaky a formy kyberšikanovania, jeho postupné zhoršovanie, ako aj dôsledky, ktoré malo na obeť. Deti niekedy považujú kyberšikanovanie za druh neškodnej zábavy. Vôbec si neuvedomujú, aké zraňujúce a ničivé môže mať účinky.

Kyberšikanovanie je však tiež jednou z foriem šikanovania, páchatel' využíva mocenskú prevahu nad obeťou, ktorá sa v danej chvíli nevie dostatočne efektívne brániť, a útoky vníma ako zraňujúce.

Na rozdiel od klasického šikanovania nemá kyberšikanovanie časové a priestorové obmedzenia, môže sa diať 24 hodín denne, 7 dní v týždni. Klasické šikanovanie sa väčšinou obmedzuje na jeden priestor, napríklad školu alebo zamestnanie. V prípade kyberšikanovania môžu útoky prichádzať kedykoľvek a kdekoľvek – stačí, ak má človek mobilný telefón alebo je pripojený na internet. Pred útokmi nie je v bezpečí nikde, ani doma. Útoky, posmešné komentáre, fotografie či videá sa cez internet rýchlo rozšíria a obeť nemá žiadnu kontrolu nad tým, kam až sa dostanú.

Páchatelia väčšinou zostávajú v anonymite. Oni sami sa cítia bezpečnejšie a menej si uvedomujú, čo ich správanie spôsobuje, keďže nevidia reakciu svojej obeť. U obeť prispieva anonymita páchatel'a k ešte väčšej podozrievavosti, neistote a strachu – nevie, voči komu sa má brániť, nevie, odkiaľ príde ďalší útok. Páchatel'om môže byť ktokoľvek.

Na rozdiel od klasického šikanovania páchatel' a obeť nie sú v priamom kontakte, a po kyberšikanovaní nezostávajú stopy fyzického ublíženia. Následky sú však rovnaké – silné pochybnosti o sebe a svojej hodnote, osamelosť, depresívne prežívanie, strach a úzkosť, dokonca až myšlienky na samovraždu alebo pokus o ňu.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Čím skôr si kyberšikanovanie všimneme a zastavíme ho, tým menšie následky bude mať pre obeť a aj pre vzťahy v kolektíve. Vo filme boli vykreslené formy kyberšikanovania, jeho následky a viaceré možnosti, ako sa pred ním brániť.
- Rozdeľte žiakov do menších skupín. Každá má za úlohu spísať na veľký papier tieto tri kategórie (formy, následky, spôsoby obrany) podľa toho, čo videli vo filme, ale aj podľa toho, čo poznajú zo svojho života.
- Následne sa o tom spolu rozprávajte. Kto zo žiakov zažil niečo podobné alebo bol svedkom toho, že sa niečo také dialo? Reagujú ľudia podobne ako vo filme? Čo urobili na svoju obranu alebo obranu niekoho, komu sa ubližovalo alebo čo by spravili teraz, keď videli film?
- Prehrajte si jednotlivé situácie formou rolových hier. Skupiny môžu samy vymyslieť krátke scény o niektorej z foriem kyberšikanovania a zahrať ich formou divadelného predstavenia. Vybrané dvojice môžu zasa predstavovať šikanujúceho a jeho obeť, ktorá sa bráni.
- Ostatní spolužiaci sú v role prízerajúcich sa, ale môžu prispievať svojimi nápadmi, čo by ešte bolo možné robiť.
- Na záver spolu diskutujte o tom, ktoré reakcie boli najúčinnnejšie a dohodnite sa, čo budete robiť proti kyberšikanovaniu vo vašej triede alebo škole.

TÉMA

BYŤ HRDINOM

Pri každom šikanovaní, aj tom kybernetickom, zohrávajú úlohu nielen páchatel' a jeho obeť, ale aj ostatní – ktorí sa prízerajú, sú svedkami. Neznamená to, že všetci prízerajúci súhlasia s ubližovaním.

Niekedy sa pridajú na stranu páchatel'a, lebo sa s ním cítia silnejší, ale niekedy ticho mlčia, aby sa pozornosť neobrátila na nich a nestali sa oni terčom útokov. Práve z toho čerpá silu ten, čo šikanuje. Vie zastrašiť ostatných. Nikto sa mu neodváži postaviť. Svoju silu stavia na slabosti iných, no v skutočnosti je zbabelcom, ktorý si na silnejších alebo rovnocenných súperov netrúfa. Takáto nespravodlivosť, ponižovanie a ubližovanie sa okolo nás môžu diať iba vtedy, ak to dovoľíme. Nemôžeme si len jednoducho umyť nad tým ruky, že keď my neubližujeme, tak nás sa to netýka. Každý, kto vidí ubližovanie a odvráti zrak, svojou nečinnosťou pomáha násilníkovi.

Nie je vždy ľahké prekonať svoj strach a nabrať odvalu, hlavne keď sa nedá vedieť dopredu, či to dobre dopadne. Bez ochoty vystaviť sa riziku nie je možné nič získať – presvedčiť iných viem len vtedy, ak do toho idem naplno.

Kto z nás by však nechcel byť považovaný radšej za hrdinu než za zbabelca? Ani študenti v tom nie sú iní. Okrem toho sú ešte plní ideálov, ako sa dá zmeniť svet k lepšiemu,

chcú vyjadriť svoj názor, bojovať voči nespravodlivosti, chcú chrániť slabších. Vedia sa angažovať – či už v Nežnej revolúcii alebo v boji za práva zvierat.

Po príležitosti byť odvážnym a čestným však netreba chodiť ďaleko. Takéto situácie sa dejú okolo nás každý deň – neustále si vyberáme, či budeme mlčať alebo prehovoríme, či budeme konať alebo sa len prizerať, či si vyberieme tú ťažšiu cestu alebo tú pohodlnejšiu.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Rozprávajte sa o tom, že nikto nie je pred kyberšikanovaním úplne v bezpečí. Dnes to je spolužiak, spolužiačka, ale zajtra to môžeš byť ty, preto je dôležité zastaviť to, kým je čas. Rovnako to funguje so spravodlivosťou kdekolvek vo svete, nie nadarmo sa hovorí, že zlo zvíťazí, ak dobrí ľudia nič nespravía.
- Diskutujte so žiakmi o tom, prečo teda dobrí ľudia nekonajú. Možno je za tým strach, že ak sa ozvú, môžu ublížiť aj im, že zostanú sami a nikto sa k nim nepridá. Aj vo filme sa však potvrdilo, že keď človek ukáže, že sa nebojí, tak si na neho netrúfnu. Nie každý má odvahu byť prvým, kto sa ozve, ale aj tak možno podporiť ostatných alebo zavolať ďalších kamarátov, aby v tom človek nebol sám. Ľudia, ktorí sa ozvali proti nespravodlivosti, boli kvôli tomu ochotní aj umrieť. Rozprávajte sa o takýchto ľuďoch (napr. Gándhí, Jan Palach, Nelson Mandela).
- Koho ešte žiaci poznajú? Poznajú niekoho takého z dnešnej doby? Použite aj kontroverzné príklady, ktoré sú žiakom blízke, napr. Pussy Riot, ktoré vystúpili proti prezidentovi Putinovi. Proti čomu títo ľudia protestovali alebo protestujú? Čo hrozí, že by sa im mohlo stať alebo čo sa im naozaj aj stalo? Aké riziko by žiaci boli ochotní na seba zobrať a aké už nie? Čo by ich vyburcovalo k protestu? Poznajú podobný prípad zo svojho okolia? Nemusia ísť o protest, pri ktorom išlo o život, stačí príklad, keď sa niekto ozval pri nespravodlivosti, zastal sa niekoho, rozhodol sa konať správne aj napriek nátlaku skupiny a pod. Je podobnou situáciou aj kyberšikanovanie? Vedia si predstaviť, že by nabudúce v podobnej situácii nezostali ticho?

TÉMA

HOVORIŤ O HNEVE

Kyberšikanovanie sa väčšinou nedeje v nezávislom virtuálnom svete, je ovplyvňované reálnymi vzťahmi a konfliktmi. Vo filme sa Taylorina kamarátka Samantha hnevá a závidí, lebo Taylor nerozumie jej trápeniu kvôli nešťastnej láske a ešte aj získa chlapca, ktorý sa jej páči. Rozhodne sa jej to vrátiť vytvorením falošného profilu, nech si aj Taylor zažije, aké to je, keď ju zradí chlapec. Zdanlivé maličkosti spustia lavínu, ku ktorej sa pridávajú ďalší ľudia, až je nakoniec takmer nemožné zastaviť ju. Kyberšikanovanie je jedným zo spôsobov agresivity. Namiesto toho, aby si dvaja ľudia vyriešili napätie, ktoré je

medzi nimi, jeden z nich sa rozhodne útočiť na druhého poza jeho chrbát. Ohovára ho, vysmieva sa mu, ponízuje ho, dostáva ho do trápnych situácií.

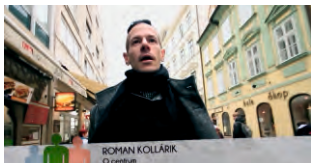
O čo lepšie je vedieť sa v správnej chvíli pohádať a hovoriť o svojom hneve priamo. Hádka ani ublíženie nemusia znamenať koniec kamarátsstva. V príbehu sa dievčatám podarilo zase zbližiť, keď Samantha priznala, ako veľmi je jej to ľúto, ale zároveň vyjadriť aj naozajstné porozumenie tomu, ako sa Taylor cítila. Hovorila o svojich pocitoch a bola ochotná urobiť niečo pre to, aby svoju chybu odčinila.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Rozmýšľajte so žiakmi o podobných situáciách v ich živote. Takýchto drobných konfliktov alebo chvíľ závidy zažívame v živote veľa. Ak ich vyriešime hneď, ak sa o nich dokážeme porozprávať, rýchlo upadnú do zabudnutia. Ak si však zahryzeme do jazyka a v duchu rozmýšľáme, ako to tomu druhému oplatiť, aby aj on pocítil, aké to je, tak sa môžeme dostať do podobnej situácie ako Samantha vo filme. Žiaden vzťah – kamarátsky, partnerský, či medzi rodičmi a deťmi sa nezaobíde bez toho, aby sa v ňom občas nevyskytli chvíle napätia a neporozumenia. Môžeme sa však učiť o týchto chvíľach hovoriť, vysvetliť si, snažiť sa porozumieť tomu druhému, namiesto vrátenia úderu, zabuchnutia dverí, urazeného mlčania.
- Rozprávajte sa so žiakmi, či vedia, kedy sa na niekoho naozaj hnevajú alebo keď ich niečo veľmi trápi. Vedia to tomu druhému povedať? Každý z nich dostane za úlohu napísať na papier 5 situácií, keď sa na niekoho veľmi hneval a nepovedal to priamo.
- Potom sa spolu o týchto situáciách rozprávajte, môžete sa aj vy pridať so svojou vlastnou, aby ste uľahčili žiakom rozprávanie. Kto ich vie takto veľmi nahnevať? Komu sa boja o svojom hneve povedať otvorene a prečo? Akým spôsobom ukazujú hnev nepriamo? Tiež im už niekedy napadlo, že by chceli niekomu ublížiť cez internet? Ako riešia podobné situácie dospelí v ich okolí, vedia hovoriť o svojom hneve?
- Rátajte aj s tým, že žiaci budú hovoriť o svojom hneve na učiteľov. Snažte sa nehodnotiť a vypočuť si ich názor. Ani učitelia nie sú neomylní a môžu sa veľa učiť o tom, ako prijímať kritiku.
- Platí tiež, že nič, čo žiaci prezradia o svojom hneve na kohokoľvek, nebudete posúvať ďalej.
- Na záver hľadajte spolu riešenia, ktoré by mohli v týchto situáciách fungovať lepšie tak, aby sa predišlo ďalším konfliktom. Čo by mohla spraviť jedna a čo druhá strana? Môžete si tiež niektoré situácie zahráť a vyskúšať, ako by sa vyvinuli, ak by ste použili rozličné stratégie. Na domácu úlohu môžu žiaci skúsiť povedať niekomu o hneve, ktorý voči nemu cítili.

DISKRIMINÁCIA SA MA (do)TÝKA -
SEXUÁLNA ORIENTÁCIA

12+

Žáner: publicisticko-dokumentárny
Minutáž: 12 min.
Rok vzniku: 2012
Krajina: Slovensko

Vyrobil: Vantage
Réžia: Tomáš Sládeček
Scenár: Roman Humaj
Kamera: Branislav Mihok

Diskriminácia sa ma (do)týka je slovenský cyklus publicisticko-dokumentárnych filmov. Hlavným cieľom cyklu je upriamiť pozornosť divákov na to, že na Slovensku je diskriminácia, ako prejav netolerance, stále rozšíreným javom.

Zámerom jednotlivých častí je vyjasniť kontext práva na rovnaké zaobchádzanie a ochranu pred diskrimináciou. V rámci cyklu sa pozornosť venuje jednotlivým dôvodom i oblastiam diskriminácie. Prostredníctvom názorov odborníkov a odborničok, aktivistov a aktivistiek, ale aj bežných ľudí sa priblíži divákovi legislatívny rámec rovnakého zaobchádzania, ako aj možnosti ochrany pred diskrimináciou.

Osem častí cyklu sa venuje diskriminácii z dôvodu veku, rodu, etnickej príslušnosti, sexuálnej orientácie a zdravotného postihnutia.

Časť seriálu "Sexuálna orientácia" sa venuje citlivej téme, ktorá rozdeľuje slovenskú verejnosť. Na problematiku majú iný pohľad rôzne generácie, ale aj náboženské či politické skupiny.

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázka pred pozretím filmu:

- Poznáte pár, ktorý sa na verejnosti bojí držať za ruky? Prečo by ste sa vy hanbili na verejnosti držať s frajerom/frajerkou za ruku?

Otázka po pozretí filmu:

- Poznáte pár, ktorý sa na verejnosti bojí držať za ruky, aj keď sa majú radi?
(Očakávaná odpoveď: homosexuálny pár)

TÉMA

AKÍ SÚ HOMOSEXUÁLI?

Odlíšná sexuálna orientácia nie je len o sexe, ako si to mnohí predstavujú. Vzťah dvoch mužov alebo dvoch žien je aj o emocionálnej príťažlivosti, nielen o sexuálnej. Homosexuálne orientovaní ľudia sú príťahovaní a zamilovávajú sa do ľudí rovnakého pohlavia ako sú oni sami, túžia spolu žiť a zdieľať svoj život. Ich vzťahy sa podobajú na vzťahy heterosexuálov – majú sa radi, rozprávajú sa o tom, čo počas dňa prežili, hádajú sa, rozchádzajú sa, zmierujú sa... Sú homosexuáli, ktorí striedajú partnerov, ale rovnako aj homosexuáli, ktorí žijú dlhé roky spolu v stabilnom vzťahu. Heterosexuáli v tom nie sú iní, len niekedy zostanú spolu, napríklad kvôli deťom, aj keď ich vzťah nefunguje alebo si v ňom ubližujú.

Diskriminácia na základe sexuálnej orientácie sa netýka len homosexuálov – gejov, ak hovoríme o mužoch a lesbiék, ak myslíme ženy. Poznáme tiež bisexuálov, transrodových ľudí (majú inú rodovú identitu ako pohlavie alebo sa za iné pohlavie prezliekajú) a intersexuálnych ľudí (majú aj mužské aj ženské pohlavie). Overte si, či žiaci poznajú význam týchto pojmov.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Naše predstavy o homosexuáloch sa zakladajú viac na mýtoch, ktoré kolujú v spoločnosti a skreslených predstavách, než na faktoch.
- Rozdeľte žiakov do menších skupín, ktoré majú spolu na veľký papier písať, čo všetko vedia o homosexuáloch, gejoch, lesbiákach. Môžu to byť informácie, ktoré čítali, počuli alebo niečo, čo zažili. Potom každá skupina predstaví ostatným, na čo prišli a spolu zhodnotíte, ktoré z týchto informácií vyjadrujú negatívny postoj k homosexuálom a ktoré pozitívny. Ktorých bolo viac a prečo?
- Poráťajte, koľko z uvedených informácií sa zakladá na pravde. Ak si žiaci myslia, že sú pravdivé, ako to vedia doložiť? Ktoré z týchto informácií naopak vyjadrujú skôr strach z inakosti než skutočnosť? Príkladom takéhoto mýtu môže

byť tvrdenie, že homosexuáli zneužívajú malých chlapcov alebo znásilňujú mužov.

- V skutočnosti však rovnako ako prevažná väčšina heterosexuálnych mužov nezneužíva dievčatá a neznásilní každú ženu, ktorá sa im páči, ani homosexuáli sa takto nesprávajú voči chlapcom a mužom v ich okolí. Tiež túžia po sexe, ktorý je príjemný obom stranám, po vzťahu, ktorý sa zakladá na láske.
- Prečo si žiaci myslia, že sú homosexuáli nebezpeční? Čím ich môžu ohrozovať?
- Použili už žiaci niekedy homosexualitu ako nadávku (napr. teploš, buzerant, lesba)? Ak áno, prečo?
- Prečo treba homosexuálov odsudzovať, posmievať sa im alebo ich zbíť? Existujú na to dostatočné dôvody?
- Koľko žiakov pozná vôbec niejakého geja alebo lesbu? Vedia, ako rozmýšľajú, po čom túžia, čím sa trápia?

TÉMA

NEVEDIA, ČO OD DOBROTY

V našej spoločnosti prevláda silný názor, že homosexuáli sú ľudia, ktorí už ani nevedia, čo by si ešte vymysleli. Nemajú žiadne hodnoty, a preto majú takéto sexuálne „chúťky“, chcú sa len predvádzať a pútať na seba pozornosť. Kedysi také niečo nebolo a len teraz zrazu všetci vyvádzajú.

V skutočnosti, ak sa pozrieme na dejiny ľudstva, homosexualita tu bola odjakživa, akurát počas niektorých období bola úplne bežnou súčasťou kultúry, napr. v starovekom Grécku, a počas iných období bola veľmi potláčaná, napr. v stredovekej Európe. To, nakoľko je homosexuálov vidieť, teda viac vypovedá o miere slobody v danej spoločnosti a či sa ľudia musia alebo nemusia báť ukázať, kým naozaj sú. Čím je teda spoločnosť konzervatívnejšia, tým ťažšie je byť v nej homosexuálom, respektíve priznať sa k tomu. U nás už nehrozí za homosexualitu trest smrti alebo väzenie, títo ľudia však stále čelia posmechu, diskriminácii, násiliu, šikanovaniu, ale predovšetkým riskujú, že ich odmietnu najbližší a priatelia.

Na Slovensku nie je ľahké byť ináč orientovaný – kto by si to už len vybral dobrovoľne, ak by mal možnosť voľby! Aj preto je coming-out často dlhodobou záležitosťou, s viacerými fázami, počas ktorých ľudia čelia pochybnostiam o sebe, pocitom viny a hanby. Potom prechádzajú hnevom na celú spoločnosť, ktorá ich neprijíma, až sa nakoniec zmieria s tým, kto sú a začnú žiť v súlade so sebou.

Stále sú aj takí, čo svoju odlišnú sexuálnu orientáciu nepriznajú ani pred sebou alebo to nikdy nikomu neprezradia. Žijú bez partnerského zväzku alebo ako heterosexuáli, radšej než by sa vystavili odsúdeniu.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Vyskúšajte si so žiakmi, aké je to byť na Slovensku odlišný.
- Žiaci dostanú za úlohu prezliecť sa za niekoho odlišného a následne majú sami alebo v dvojiciach stráviť nejaký čas medzi ľuďmi v meste, nadväzovať s nimi kontakt, napríklad ísť do kaviarne, obchodu, kostola, na koncert a pod. Študenti si môžu vybrať rôzne odlišnosti – môžu byť dvojicou gejev alebo lesbič, ktorí sa budú držať za ruky, môžu byť pankáčmi, bezdomovcami, skinheadmi, Rómami, pracovníčkami v sexbiznise, nevidiacim so sprievodcom. Oceňte aj vierohodnosť jednotlivých kostýmov.
- V prípade mladších žiakov stačí, ak pôjdu medzi ľuďmi iba veľmi špinaví alebo v roztrhanom oblečení.
- Nasledujúci deň spolu zhodnotíte, čo zažili. Ako sa cítili, ako na nich reagovali ľudia? Mali príjemné alebo nepríjemné zážitky? Dostali sa do situácií, keď sa aj báli? Boli miesta, na ktoré by takto oblečení nešli?
- Rozprávajte sa spolu o tom, aké to majú na Slovensku ľudia, ktorí sa niečím líšia, o tom, ako by sa dala ich situácia zlepšiť a ako by im každý zo žiakov mohol pomôcť.

TÉMA

JE SLOBODNÉ OBMEDZOVAŤ SLOBODU DRUHÝCH?

S dospelosťou sa nám spája pocit slobody a možnosť rozhodovať o tom, ako prežijeme svoj. Sami si vyberáme partnerov, rozhodujeme sa, kedy a koľko detí chceme mať, meníme zamestnanie. Ak nám na to niekto siaha, tak sa bránime.

Napriek tomu u homosexuálov zrazu akoby celá spoločnosť mala právo posudzovať kvalitu ich spoložitia, hodnotiť dĺžku ich vzťahov alebo dokonca určovať, ako má vyzerať ich sexuálny život. Kto z nás by si nechal hovoriť do svojho súkromia? Ako by sme sa cítili, keby nám niekto predpisoval, s kým máme chodiť, čo spolu smieme robiť, ako si máme prejavovať lásku alebo aké sexuálne praktiky máme používať?

V slobodnej spoločnosti by malo platiť, že každý si môže sám slobodne vybrať spôsob a hodnoty, podľa ktorých chce žiť. Prečo si niekto privlastňuje právo zasahovať do partnerského sexuálneho vzťahu dvoch dospelých ľudí, ktorí sa preň slobodne rozhodnú?

To je skôr otázka na tých, čo im homosexualita prekáža. V dokumente bolo spomenuté, že sa homosexuáli naschvál predvádzajú a pútajú na seba pozornosť. Áno, časť z nich to aj robí – a podiel na tom majú aj heterosexuáli, ktorí ich netolerujú. Takáto provokácia je odpoveďou na útoky, ponížovanie, obmedzovanie zo strany väčšinovej spoločnosti. Pripomína to situáciu v rodine s veľmi prísnu a autoritatívnu výchovu. Tínedžer si na protest voči rodičom nechá narásť číro na hlave, namaluje izbu na čierno alebo experimentuje s drogami, natruc, len aby im ukázal, že si to len tak nenechá. Ak však človeka nikto neobmedzuje, nemá dôvod provokovať alebo útočiť.

Heterosexuáli, ktorí sa najviac snažia obmedzovať akékoľvek prejavy sexuálnej odlišnosti alebo slobody, majú často sami najviac obáv zo svojich tajných túžob. V každom prípade – homosexualita nie je nákazlivá. Ani keby sa všetci ľudia s odlišnou sexuálnou orientáciou začali slobodne prejavovať. Nákazlivá je možno len sloboda...

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Rozprávajte sa o tom, čo je to provokácia. Ak sa chlapec s dievčaťom držia na ulici za ruky, je to provokácia?
- Ak sa chlapec s chlapcom držia za ruky, to už je provokácia? Prečo? Sú na svete aj také krajiny, kde keď sa chlapec a dievča na ulici držia za ruky, je to považované za prehrešok proti dobrým mravom alebo dokonca za trestný čin? Ako by sa cítili v takejto krajine? Považovali by to za spravodlivé?
- Potom si predstavte so žiakmi, aké by to bolo, keby od nich niekto chcel, aby zmenili svoju sexuálnu orientáciu. Zrazu by začalo byť normálne, že dievčatá chodia s dievčatami a chlapci s chlapcami a čakalo by sa, že sa tomu všetci prispôbia. Dokázali by to? Myslia si, že keby napríklad začali brať nejaké tabletky, tak by to pomohlo? Alebo by sa radšej dievčatá rozhodli, že sa už nikdy nezamilujú do žiadneho chlapca a chlapci by potlačili lásku, ktorú cítia k dievčatám? Vedeli by si predstaviť, že takto prežijú celý život?
- Rovnako nevedia zmeniť svoju sexuálnu orientáciu ani homosexuáli, aj keď by si to možno priali. Napriek tomu sa to od nich čaká a sú vystavovaní útokom a posmechu, ak sa prejavujú na verejnosti.
- Skúste porovnať, čo všetko môžu a nemôžu homosexuáli v porovnaní s heterosexuálmi robiť, nechajte žiakov diskutovať v menších skupinách. Kto by mal mať právo určovať, čo je správne a čo nie, a ako by mala vyzerať láska medzi dvoma ľuďmi?

Žáner filmu: detský animovaný

Minutáž: 3 min.

Rok vzniku: 2012

Krajina: Slovensko

Vyrobilo: eSlovensko

Réžia: Jaroslav Baran

Námet a scenár: Miro Drobný

Ďalší diel detského vzdelávacieho seriálu OVCE.sk určeného deťom v predškolskom veku sa zaoberá témou sociálnych rozdielov, ktoré môžu prerásť až v sociálnu neznášanlivosť.

Nenásilnou formou na príklade mladého Janka a skúseného Baču sa malý divák dozvedá, že nemá deliť svoje okolie podľa toho, kto má najnovší dotykový mobil, a že naozajstných priateľov spoznáš v núdzi.

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázky pred pozretím filmu:

- Ktorý mobil je lepší, tlačidlový alebo s dotykovým displejom?
(Očakávaná odpoveď: Dotykový.)
- Ktorý mobil je lepší, Nokia alebo iPhone?
(Očakávaná odpoveď: iPhone.)
- Ktorý kamarát je lepší? Ten, čo má tlačidlóvu Nokiu alebo dotykový iPhone?
(Očakávaná odpoveď: Dotykový iPhone.)

Otázka po pozretí filmu:

- Ktorý kamarát je lepší? Ten, čo má tlačidlovú Nokiu alebo dotykový iPhone?
(Očakávaná odpoveď: Je to jedno, aký telefón má.)

TÉMA

ČO MÁ CENU?

Malé dieťa si sociálne rozdiely nevšimne, kým ho na to niekto z jeho okolia nezačne upozorňovať. Kým je malé, vyberá si hračky podľa toho, ktoré mu prídu zábavnejšie, a nie podľa toho, koľko stáli, alebo znamenajú väčšiu prestíž. Je schopné hrať sa s prázdnu škatuľou, igelitovou taškou alebo kamienkami na ulici.

Aj mobilný telefón chce mať najprv preto, lebo je to úžasná hračka, akú majú aj jeho rodičia. Postupne sa však učí aj porovnávať a posudzovať, a to podľa toho, ako posudzujú svoje okolie jeho rodičia a iní dospelí a čomu sami pripisujú dôležitosť.

Dieťa citlivo odpozoruje životné hodnoty, ktoré uznávajú – či je pre nich majetok a postavenie dôležité, či im prináša radosť kupovanie nových vymožeností, akonáhle sú uvedené na trh, a či aj oni hodnotia ľudí na základe toho, čo vlastnia alebo nakoľko sú slávni. Dieťa sa od nich naučí, že od toho sa odvíja cena človeka a bude sa ju snažiť dosiahnuť. Ťažko ho potom presvedčiť, že mať najnovší mobil nie je dôležité.

Keď sa veľmi vyzdvihuje hodnota majetku, peňazí či postavenia, tak sa stráca alebo skresľuje to, čo má skutočnú hodnotu. Deti a aj dospelí postupne ani nevedia rozoznávať, čo ich v živote naozaj teší. Podriadia svoj život túžbe po najnovších veciach. Radosť, ktorú zažívajú, trvá len chvíľu. O chvíľu vyprchá, lebo stále zostáva niečo, čo človek ešte nemá a niekto iný áno.

Hľadajte cestu k tomu, že je menej dôležité niečo mať než byť - vážiť si svoju hodnotu, vedieť prežívať blízkosť vo vzťahoch, tešiť sa zo života, prekonávať sám seba, niečo dokázať.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Spomeňte si so žiakmi na chvíle, keď sa cítili naozaj šťastní, veľmi sa tešili, bavili sa a nebolo to spojené s darčekom, či novou vecou. Môžete si o týchto zážitkoch porozprávať, alebo môže každý žiak svoj zážitok nakresliť.
- Potom všetci predvedú kresby, ktoré vytvorili, a porozprávajú, čo nakreslili. Kto má aký zážitok? Sú takéto zážitky pre ľudí a deti v živote dôležité alebo stačí, keď dostávajú darčeky?

- Čo bolo na týchto zážitkoch dôležité? Pre niekoho to môže byť ich výnimočnosť, pre iného ľudia, s ktorými ten zážitok zdieľal, alebo to bolo veľké dobrodružstvo. Kto nemá takéto zážitky, tak je mu smutno a je jedno, koľko má doma najnovších hračiek či telefónov.
- Pomôžte všetkým žiakom spomenúť si na takýto zážitok. Nemusí ísť o niečo svetoborné, pre niekoho môže byť príjemnou spomienkou, ako piekol s babkou medovníky na Vianoce, ako s otcom preliezal zrúcaninu hradu, alebo si postavil s kamarátmi úžasný bunker. Vedia žiaci vymyslieť podobný zážitok, ktorý by mohli uskutočniť s rodičmi alebo s kamarátmi najbližší víkend?

TÉMA

NAOZAJSTNÍ KAMARÁTI

Medzi žiakmi v triede sa nájdu takí, ktorí majú bohatých rodičov, aj deti zo strednej triedy a sú určite aj takí, ktorým rodičia nemôžu kúpiť najnovší mobil (počítač, oblečenie, hračky) a trápia sa tým, považujú sa preto za menejcenných.

Tlak rovesníckej skupiny je silný a deti nechcú zažívať vyčlenenie, výsmech či odsúdenie a myslia si, že ak budú rovnakí, ako ostatní, tak si získajú kamarátov. Tí, ktorým sa to nedarí, môžu reagovať rôzne – niekto bojuje a rozhodne sa, že v dospelosti urobí všetko pre to, aby si tieto vymoženosti mohol kúpiť, niekto sa utiahne do seba, iný bude ubližovať ostatným, a niekto sa pokúsi vyrovnať tento rozdiel, hoci aj nezákonným spôsobom.

Rozprávajte sa so žiakmi o tom, o čom sú naozajstné kamarátske vzťahy. Ľudia sú rôzni a majú tiež odlišné sociálne zázemie, ale to nič nevyvedá o nich samotných. Niektorí ľudia sú dobrí a niektorí zlí, ale takí môžu byť aj medzi bohatými, aj medzi chudobnými. Skutočné kamarátstva môžu vzniknúť iba vtedy, keď sú si dvaja ľudia blízki, nepovyšujú sa jeden nad druhého, nezraňujú sa navzájom, neposmievajú sa, vedia pomôcť, keď je to potrebné. A aj deti, ktoré majú všetko, môžu pochybovať o tom, či sa s nimi kamaráti nebavia iba kvôli ich veciam, a či by pri nich stáli aj bez nich.

Povzbudujte žiakov v tom, aby si viac všimli, s kým sa cítia dobre, s kým je im veselo, alebo na koho sa vedia spoľahnúť pri problémoch – rovnako, ako to videli v rozprávke. Môžete si spolu pripomenúť aj záverečné posolstvo, ktoré je presne o tom, že ak prestaneme poukazovať na sociálne rozdiely, môžeme sa v skupine cítiť dobre všetci.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Porozprávajte žiakom legendu o chlapcovi, ktorý nemal žiadneho kamaráta. Veľmi sa tým trápil a rozhodol sa, že sa vydá na ďalekú cestu za múdrou čarodějnicou, aby mu pomohla nejakého získať. Po dlhých dňoch putovania

za ňou dorazil a poprosil ju o pomoc. Čarodejnica mu kázala nazbierať 40 kameňov zo dna mora a na každý z nich napísať, aký by mal byť jeho vysnívaný kamarát.

- Žiaci sa teraz stávajú týmito chlapcom alebo dievčaťom. Namiesto kameňov pripravte pre každého žiaka alebo skupinku žiakov 40 lístočkov s charakteristikami kamaráta/kamarátky. Použite rôzne vlastnosti (je s ním zábava, neklame, je pekný), ale aj opisy ako „Má iPhone.“, „Má doma Playstation.“, „Nosí značkové veci.“ a pod.
- Niektoré lístky môžete nechať prázdne, aby ich doplnili žiaci, alebo obmeniť počet lístočkov. Čarodejnica potom povedala chlapcovi, aby dal na kameňoch dobrý pozor a priniesol si ich až domov.

TÉMA

HODNOTA KAŽDÉHO ČLOVEKA

Deti túžia po zaujímavých hračkách, ale je rovnako na mieste, ak sa učia, že nemôžu mať vždy všetko, po čom túžia. Predmety by mali zostať niečím, čo uľahčuje alebo spríjemňuje život človeka, ale nie všetky sú nevyhnutne potrebné a už vôbec nie sú meralom hodnoty človeka. Ak sa nimi snažíme doplniť svoj pocit hodnoty alebo zabezpečiť si akceptáciu od ostatných, nebude to fungovať.

Deti, ktoré od narodenia zažívajú, že sú pre svojich rodičov všetkým, vyrastajú so zdravým sebavedomím a nepotrebujú si svoju cenu zvyšovať majetkom. Tieto deti sa vďaka vzťahu so svojimi rodičmi naučili, že sú cenné samy kvôli sebe a nie napríklad pre svoje oblečenie. Viac si vážia samy seba, nepotrebujú si získavať kamarátov za každú cenu a menej ich spochybní odmietnutie skupiny. Rovnako si nebudú potrebovať zvyšovať svoju pozíciu v skupine vysmievaním sa a ponižovaním iných.

Deti, ktoré toto zažívali v menšej miere, alebo vyrastali s rodičmi, ktorí tiež pochybovali o svojej cene, sú viac náchylné riadiť sa hodnotením zvonka a viac sa obávajú odmietnutia, ak sa niečím líšia.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Pripomeňte si rozprávky alebo skutočné príbehy ľudí, ktorí pochádzali z chudobnej rodiny, alebo začínali z ničoho, a napriek tomu niečo dokázali. S mladšími žiakmi si môžete spomenúť na postavy z rozprávok (Janko a Marienka, ktorí mali chudobných rodičov, ale podarilo sa im zvíťaziť nad ježibabou alebo z moderných rozprávok ako Shrek, do ktorého sa zalúbila princezná a išla s ním žiť do močiara).
- So staršími žiakmi sa môžete rozprávať o skutočných ľuďoch, alebo im dať za

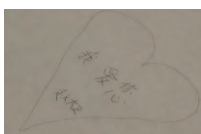
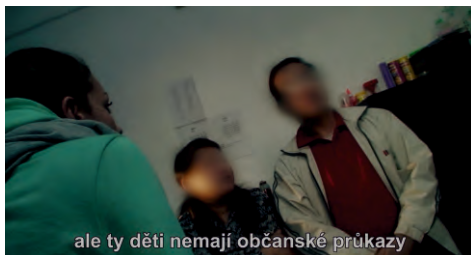
úlohu zistiť v malých skupinách o týchto osobách viac informácií na internete (napr. Steve Jobs, Matka Tereza – vyberte ľudí, ktorí nielen zbohatli, ale aj boli niečím prospešní pre spoločnosť).

- Rozprávajte sa so žiakmi o týchto osobách alebo postavách. Prečo a ako sa im podarilo niečo dokázať? Aké mali silné stránky? Za čo si ich iní cenia? Ako si poradili, keď nemali peniaze, alebo sa stretli s odmietaním ostatných, s výsmechom?
- Potom sa so žiakmi rozprávajte o tom, že každý z nich má nejaké svoje silné stránky, bohatstvo, s ktorým sa môže podeliť s ostatnými.
- Nechajte žiakov, aby skúsili sami povedať, čo považujú za svoje pozitívum, dobrú vlastnosť alebo užitočnú schopnosť, pre ktoré si ich iní cenia, prípadne svoj plán do budúcnosti, akým človekom by sa chceli stať, aby mohli iným niečo prinášať.
- Pomôžte nájsť každému žiakovi jeho vlastné „bohatstvo“. Ak vedia aj ostatní pridať niečo pekné, tak ich v tom povzbudíte, ale zabráňte negatívnym komentárom. Pre deti z bohatých pomerov môže byť dôležité zistenie, že majú niečo cenné aj okrem svojho majetku a že sa majú o čo podeliť s ostatnými.
- Na záver sa spolu môžete zamyslieť, či majú všetci ľudia niečo, čo je pre niekoho cenné, a ako im každý môže pomôcť objaviť to namiesto vysmievania sa pre sociálne rozdiely.

ANDREA ZA HRANICOU-
JEDNO DIEŤA A DOŠŤ

12+

Žáner: zázitkový dokumentárny seriál
Minutáž: 26 min. (epizóda sa začína 19:45)
Rok vzniku: 2013
Krajina: Česká republika

Vyrobil: Európsky inštitút
Réžia: Miro Drobný
Kamera: Michal Kletečka
Dramaturgia: Michal Dvořák

Cestopisný dokumentárny seriál Andrea za hranicou približuje cestovanie, vzdelávanie a poznávanie sveta nevšednou formou priamej komunikácie najmä mladšej generácii.

Zázitkový dokument je cestopisný dokument, kde sprievodcom je známa tvár z obrazovky prezentovaná v novom, nečakanom svete. Vydáva sa do exotických kútov sveta a je vystavená nepohodlnému cestovaniu, vidíme ju bez mejkapu a v nepripravených situáciách, stretáva sa s miestnymi ľuďmi a plní úlohy režiséra. Zázitkový dokument chce prekročiť zažitú mantinelu cestopisných dokumentov a priniesť populárnu formou informácie o živote iných krajín, kultúr či náboženstiev prevažne mladému televíznemu publiku.

Vybraný diel seriálu nám prináša autentický pohľad do Číny, kde žijú milióny ľudí bez dokladov, bez občianskych práv, bez štátnej príslušnosti. Oficiálne ani neexistujú a existovať nebudú. To všetko prináša čínska "politika jedného dieťaťa", ktorou vláda rieši populačný boom.

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázky pred pozretím filmu:

→ Komu sa nechce vstávať ráno do školy? Kto by zahodil rodný list, aby nemusel ráno vstávať do školy?

(Očakávaná odpoveď: Všetci.)

→ Kto má brata alebo sestru? Je jedno, kto sa narodí ako prvý a kto ako druhý? Kto to má ľahšie v živote?

(Očakávaná odpoveď: Áno, druhé dieťa.)

Otázky po pozretí filmu:

→ Kto by zahodil rodný list, aby nemusel ráno vstávať do školy?

(Očakávaná odpoveď: Nikto.)

→ Je jedno, kto sa narodí ako prvý a kto ako druhý?

(Očakávaná odpoveď: Nie.)

TÉMA

PRÁVA AKO TMEL SPOLOČNOSTI

Ľudské práva nie sú automatické a samozrejmé, neviažu sa k ľudstvu ako takému. Sú niečím, čo sa vyvíjalo postupne a aj v súčasnosti sú výsledkom spoločenskej dohody. Krajiny alebo organizácie spolu zostavili definíciu, čo je považované za ľudské práva a dohodli sa na ich rešpektovanie a dodržiavanie. Neskôr boli takto naformulované aj práva detí. Práva, o ktorých hovoríme, vychádzajú zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv a Kódexu detských práv, ktoré prijala Organizácia spojených národov a takmer všetky krajiny sveta sa k nim pripojili.

Podobne sa nejakým spôsobom definovali práva počas histórie, akurát boli rozdiely v tom, kto je považovaný za človeka, čo má na tieto práva nárok. Iné práva niekedy platili pre mužov, iné pre ženy, iné pre šľachticov, iné pre nevoľníkov, deti v týchto právach často neboli zohľadnené vôbec. Jednotlivé znevýhodnené skupiny si až postupne vybojovali alebo získavali svoje práva, aj za cenu veľkých obetí. Práva slúžili na to, aby spoločnosť, ako organizovaná skupina ľudí, vôbec mohla fungovať.

Ak by každý zohľadňoval len svoje potreby a presadzoval ich na úkor ostatných, tak by sa ľudské spoločenstvo ako také rozsypalo, viedlo by to k anarchii alebo násilným vojnovým konfliktom. Priznanie rovnakých práv všetkým predstavuje síce na jednej strane obmedzenie seba (nemôžem mať taký luxus, aký by mi napríklad zabezpečovalo vlastníctvo otrokov), ale zároveň prispieva aj k väčšej stabilite, pocitu bezpečia a znižovaniu napätia (nehrozí, že sa otroci vzbúria), zabezpečuje, že spoločnosť môže prosperovať a rozvíjať sa.

Rešpekt voči právam všetkých ľudí vychádza z myšlienky, že sa nedá vybudovať skutočne šťastná a bezpečná spoločnosť na nešťastí, obmedzení alebo ohrození jednej časti tejto spoločnosti.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Diskutujte so žiakmi o tom, aké rôzne ľudské a detské práva poznajú. Pripravte si lístky, na ktoré napíšete výber ľudských a detských práv.
- Pridel'te jednotlivým žiakom alebo menším skupinám súbor lístkov. Ich úlohou je zoradiť jednotlivé práva podľa dôležitosti. Bez ktorých by nechceli alebo nemohli žiť, nedokázali by sa ich vzdať? Aké krajiny poznajú, kde ľudia nemajú tieto práva zabezpečené? Čo by boli žiaci ochotní spraviť, ak by ich práva neboli rešpektované?
- Rozmýšľajte spolu o tom, čo ste videli v dokumente. V Číne žijú milióny ľudí, čo oficiálne neexistujú, nemajú rodný list ani doklady. Čo všetko by žiaci nemohli, keby nemali štátnu príslušnosť, doklady a oficiálne ani meno?
- Zo zoznamu lístočkov s právami majú za úlohu vytriediť tie, ktoré by v tejto situácii nemali a nechať iba tie, ktoré by im ostali. Vedia si žiaci predstaviť, že by mali takto žiť?

TÉMA

AKO JE TO NA SLOVENSKU?

Aj v dnešnej dobe stále platí, že deklarácia ľudských práv a práv dieťaťa nie je dostatočnou zárukou toho, že sa aj dodržiavajú alebo že sú rešpektované u všetkých ľudí, vo všetkých krajinách rovnako.

Deklarácia je skôr akousi ideálnou predstavou, ako by to malo vyzerať a jednotlivé štáty sa k tomuto ideálu viac alebo menej približujú. Rešpektovanie práv a aj miera, v akej je zabezpečené, že sa človek dovoľá spravodlivosti, ak sú porušené, prispieva ku kvalite života v jednotlivých krajinách.

Slovensko považujeme za krajinu, kde je dobrá úroveň dodržiavania ľudských a detských práv všeobecne, ale ak sa na to pozrieme zblízka, nie je to úplne tak. Kým majú ľudia strach, že za odlišné presvedčenie alebo farbu pokožky ich niekto môže napadnúť, kým je možné podplatiť sudcov, kým existuje nelegálna práca, za ktorú zamestnanec nedostane poriadne zaplatené, kým v školách ignorujú, ak je niektoré dieťa šikanované, kým jeden z rodičov dokáže zabrániť druhému v stretávaní sa s dieťaťom, tak ešte stále máme čo doháňať.

Ľudské práva nie sú len o deklarácii, papierovom dokumente, ale predovšetkým o myslení ľudí a o tom, nakoľko sú ochotní rešpektovať slobodu a odlišnosť iných alebo naopak, nakoľko chcú, aby všetci prijali ich predstavu sveta.

Moje práva nie sú len súborom toho, čo všetko môžem, ale vyplývajú z nich aj moje povinnosti, ktoré slúžia na to, aby boli v rovnakej miere zabezpečené aj práva ostatných.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Diskutujte so žiakmi o tom, ako sú v jednotlivých krajinách rešpektované ľudské a detské práva. V ktorých krajinách by sa cítili dobre a v ktorých nie? V ktorých krajinách by chceli alebo nechceli žiť a prečo?
- Je ich rozhodovanie ovplyvnené aj tým, ako sa tam dodržiavajú tieto práva? Ktoré obmedzenia práv sú pre nich úplne nepredstaviteľné (napr. ak by im niekto predpisoval, ako sa majú obliekať alebo im vybral, za koho sa majú vydať, keby museli odmalička pracovať)? Čo v týchto krajinách hrozí, ak by nedodržiavali tieto obmedzenia? Na koho sa v jednotlivých krajinách môžu spoliehať, že ochráni ich práva?
- Žiaci môžu v menších skupinách vyhľadať v časopisoch alebo na internete vhodné obrázky a vytvoriť koláže znázorňujúce rešpektovanie alebo nerešpektovanie práv v týchto krajinách.
- Potom sa môžete venovať situácii na Slovensku. Ako sme na tom z hľadiska rešpektovania alebo obmedzovania ľudských a detských práv? Na prvý pohľad alebo v porovnaní s Čínou, niektorými moslimskými alebo africkými krajinami je Slovensko určite krajinou, kde sa dá viac spoliehať na to, že práva človeka budú rešpektované.
- Pustite sa však spolu do podrobnejšej analýzy. Napíšte si spolu na tabuľu výber práv a diskutujte o nich. Vyberte také, ktoré sú v prípade Slovenska sporné, ako dostupnosť všetkých práv bez rozdielu rasy, farby pleti, pohlavia, náboženstva, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku, ochrana pred diskrimináciou alebo šikanovaním, neustrannosť súdov, dostupnosť verejných služieb, prístup k informáciám a pod. Ktoré z nich sú na Slovensku dodržiavané úplne, ktoré čiastočne alebo dokonca vôbec?
- Môžete posúdiť jednotlivé práva na základe toho, nakoľko Slovensko oficiálne deklaruje, že ich rešpektuje a nakoľko žiaci cítia, že sú tieto ich práva rešpektované.
- Môžete tiež porovnať situáciu na Slovensku pred rokom 1989 a po ňom. Nakoľko platí, že tieto práva majú zabezpečené všetky skupiny v krajine, teda všetci obyvatelia majú rovnaké práva, resp. nenarážajú pri ich uplatňovaní na žiadne prekážky, odsúdenie, výsmech, útoky alebo návrhy na obmedzenie ich práv (napr. ženy, ľudia inej národnosti, homosexuáli, ľudia zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia, zdravotne postihnutí)?
- Kto na Slovensku zabezpečuje, aby mali všetci obyvatelia rovnaké práva? Vedia sa na to žiaci spoliehať, že ich práva budú chránené? Na koho by sa obrátili, keby ich práva boli porušované? Prečo chcú niektorí ľudia obmedzovať práva iných ľudí? Ak si ja uplatňujem niektoré zo svojich práv, naráža to na práva iného človeka?
- Myslia si žiaci, že by niektoré skupiny nemali mať rovnaké práva? Ak áno, tak prečo? Chceli by niektoré práva obmedziť?
- Ako vnímajú oni svoje práva v rodine alebo v škole? Myslia si, že aj rodičia alebo učitelia majú právo od nich niečo požadovať alebo to znamená, že nerešpektujú ich práva?

Dokumentárny film prináša pohľad na kontroverznú politiku jedného dieťaťa v Číne na základe príbehu jednej rodiny. Na prvý pohľad je táto téma jednoznačnou ukázkou obmedzenia ľudských práv, hlavne z pohľadu individualistickej západnej kultúry. Zároveň je však táto téma aj výzvou na hlbšie rozmyšľanie o konkrétnom probléme v spoločnosti a o riešeníach, ktoré pripadajú do úvahy. O tom, kedy potlačenie jedného práva prispieva k tomu, aby neboli ohrozené iné práva. Otvára sa aj otázka, či je možné objektívne rozlíšiť, ktorá spoločnosť alebo spoločenské rozhodnutia sú lepšie, keď je náš pohľad vždy ovplyvnený tým, v akej spoločnosti my sami vyrastáme a žijeme.

Čínska spoločnosť a kultúra kladú dôraz na tradície, súdržnosť rodiny, poslušnosť voči autoritám a úctu k starším, dosahovanie úspechu, usilovnosť a pracovitnosť. Prospech celku, skupiny je dôležitejší než prospech jednotlivca – základom spoločnosti je rodina, nie jednotlivec. Politické rozhodnutie zo 70. rokov minulého storočia prinieslo veľa negatívneho, narazilo na odpor v spoločnosti, kde mať veľkú rodinu znamenalo šťastie, zabezpečenie. Mnohé zmeny sú také ďalekosiahle, že sa až s odstupom rokov začínajú ukazovať ich dôsledky, nielen tie, o ktorých bola reč vo filme („neexistujúci“ ľudia). Zvýšil sa počet interupcií, ak matka čaká dievča. Tým pádom nastáva prevaha chlapcov nad dievčatami v populácii, rodí sa menej detí, a tak populácia starne a časom bude výrazná prevaha dôchodcov nad ľuďmi v produktívnom veku. Otázne je aj to, ako ovplyvní fungovanie medziľudských vzťahov to, že väčšina detí v Číne sú hýčkaní jedináčikovia.

Je ľahké na základe týchto informácií odsúdiť toto zdanlivo úplne nezrozumiteľné a autoritatívne rozhodnutie čínskej vlády. Na rozdiel od iných obmedzovaní ľudských práv v Číne, ako je sloboda prejavu alebo prístup k informáciám, toto rozhodnutie má hlbšie korene. Nevzniklo na základe svojvoľnej chuti politických vodcov obmedzovať obyvateľstvo. Vychádza z objektívneho zhodnotenia, že Čína ako krajina nemá dostatok zdrojov, ktoré by stačili na užitvenie rastúcej populácie.

Rozhodovanie v tejto otázke nebolo rozhodovaním medzi jedným dobrým a jedným zlým riešením, skôr medzi tým, ktoré z dvoch zlých rozhodnutí je menej zlé - výsledkom nedostatku potravy bývajú v konečnom dôsledku nepokoje, násilnosti, hladomor, emigrácia, vojna, obsadenie iných území alebo vyvraždenie iných národov.

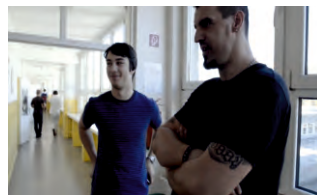
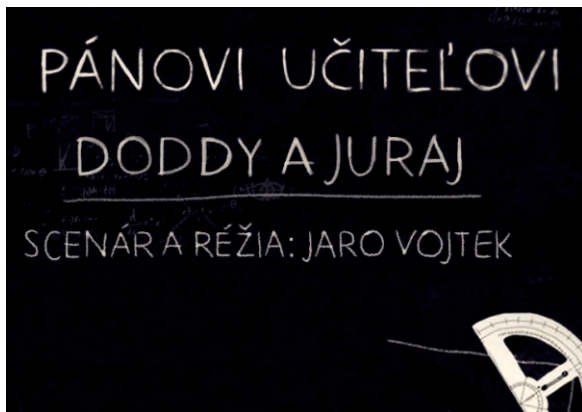
V prírode takáto regulácia prebieha sama, prirodzene – ak nie je dostatok zdrojov, prežije iba časť populácie, rodí sa menej mláďat, nastane tvrdší boj a prežijú len tí najsilnejší, ale medzi ľuďmi sa nám toto zdá akosi málo „civilizované“.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Využite kontroverznosť tejto témy na diskusiu o oboch stránkach problému. Ved'te žiakov k tomu, aby nielen odsudzovali, ale snažili sa aj porozumieť všetkým zúčastneným. Niekedy nastanú situácie, ktoré nemajú dobré riešenia. Vlády sa nejakým spôsobom musia rozhodnúť, urobiť niekedy aj nepopulárne rozhodnutia a spoločnosť za to nesie dôsledky. Možno urobiť rozhodnutia, ktorých nefunkčnosť sa ukáže až časom, ale niekedy je lepšie urobiť aspoň niečo a učiť sa aj z chýb, ako neurobiť vôbec nič a dúfať, že sa problém časom vyrieši sám alebo sa stratí. Je ľahké kritizovať, ale o to ťažšie je navrhovať iné riešenia.
- Vráťte sa so žiakmi do histórie a rozmyšľajte, ako riešili problém nedostatku zdrojov rôzne národy v histórii. Ktoré riešenia alebo ich dôsledky považujú za pozitívne a ktoré za negatívne?
- Rozoberte rôzne riešenia – napr. zhadzovanie menej životaschopných novorodencov v starovekej Sparte z hradieb alebo časť populácie, ktorá žije v kláštorech a nemá potomstvo. Mali niektoré z týchto riešení pozitívnu a zároveň aj negatívnu stránku (napr. sfahovanie národov, objavenie Ameriky)?
- Rozdeľte žiakov do menších skupín, ktoré budú predstavovať čínsku vládu. Jednotlivé skupiny majú za úlohu vymyslieť čo najviac riešení, ako by sa dala riešiť situácia nedostatku potravinových zdrojov v krajine.
- Žiaci majú ďalej za úlohu diskutovať o pozitívnych a negatívnych stránkach jednotlivých riešení a pokúsiť sa zhodnúť na jednom, ktoré by ako vláda presadili.
- Na záver každá skupina predstaví svoje riešenie. Môžete spolu diskutovať o tom, ktoré riešenia sú lepšie a prečo, ako by pre tieto riešenia získali ľudia vo svojej krajine, či lepšie funguje, ak niečo nariadia zhora a zavedú prísne tresty za nedodržiavanie, alebo ak zapoja ľudí do hľadania riešenia a skôr podporujú alebo odmeňujú tých, ktorí ich dodržiavajú.
- Môžete sa na navrhované riešenia pozrieť aj na základe konfrontačného pohľadu medzi vládou, ktorá rozhoduje za celú spoločnosť a jednotlivou rodinou, ktorej sa riešenie dotýka, alebo z pohľadu ľudských práv, ktoré sú jednotlivými riešeniami porušované alebo chránené (napr. právo na slobodné rozhodovanie, právo na identitu, právo na prístup k vzdelaniu vs. právo na dostatok zdravej výživy, právo na život a osobnú bezpečnosť).
- Rozhodovali by sa žiaci ináč, keby boli vládni predstavitelia a keby boli rodinou alebo jednotlivcom?

PÁNOVI UČITEĽOVI - DODDY A JURAJ

12+

Žáner filmu: dokumentárny
Minutáž: 42 min.
Rok vzniku: 2012

Krajina: Slovensko
Vyrobili: Hitchhiker Cinema a RTVS
Réžia: Jaro Vojtek

Slovenský dokumentárny film „Pánovi učiteľovi – Doddy a Juraj“ predstavuje dvoch slovenských učiteľov, ktorí sa neuspokojili s konvenčnými pedagogickými metódami. Svoj postoj k životu, nasadenie pre vyučovací proces demonštrujú aj mimo brány školy.

Juraj je rebelujúci občiansky aktivista a ochranár, ktorý aktívne učí na gymnáziu v Považskej Bystrici dejepis a geografiu. Doddy je slobodný človek, motorkár a učiteľ fyziky, geografie a informatiky. Oboja sú vo svojich postojoch nekompromisní a predstavujú pre žiakov alternatívnu pedagogickú, ľudskú aj morálnu autoritu.

Režisér Jaro Vojtek je známy predovšetkým svojím príklonom k sociálnym témam, film Pánovi učiteľovi – Doddy a Juraj v tomto smere netvorí výnimku.

Portrét dvojice protagonistov zasadzuje pevne do spoločenského kontextu a nevyhýba sa aktuálnym otázkam krízy slovenského školstva. Kto je dnes učiteľ a aká je dnes škola? Akú váhu a opodstatnenie majú protesty pedagogických pracovníkov? Je učiteľstvo povoláním alebo poslaním?

1 OTÁZKA, 2 ODPOVEDE

Otázka pred pozretím filmu:

→ Je profesia učiteľ'a zaujímavá a čím?

(Očakávaná odpoveď: Áno.)

→ Je lepší učiteľ' žena a prečo?

Otázka po pozretí filmu:

→ Chcete sa stať učiteľ'om?

(Očakávaná odpoveď: Nie.)

→ Je lepší učiteľ' muž a prečo?

TÉMA

AKÝ MÁ BYŤ UČITEĽ?

V slobodnej spoločnosti nemusíme byť všetci rovnakí. Naopak, dnešná doba prináša výzvy, pre ktoré je potrebná rozmanitosť, tvorivé riešenie problémov, otvorenosť novým myšlienkam.

Aj cieľom výchovy a vzdelávania v školách by malo byť, aby z detí vyrástli osobnosti s vlastným názorom, ktoré vedia samostatne myslieť a rozhodovať sa, nielen podriaďovať sa autoritám. Na to nestačí, ak učiteľ' odovzdáva vedomosti. Ak neodovzdáva súčasne aj seba, prostredníctvom vzťahu so žiakmi, tak ťažko dokáže čokoľvek naučiť. Každý človek sa najviac učí vo vzťahoch a prostredníctvom vzťahov. Určite si spomeniete na obľúbeného učiteľ'a, ktorého ste si vážili, a preto ste od neho s dôverou prijímali nové informácie, jeho predmet ste si obľúbili aj napriek tomu, že mohol byť pre vás ťažký. Ak žiak s učiteľ'om nemá dobrý vzťah, tak častokrát ani len nepočúva, čo učiteľ' hovorí.

Niekedy rozmýšľame stereotypne o tom, aký by mal byť učiteľ', ako by sa mal a nemal obliekať, ako by mal rozprávať, aby mal u žiakov autoritu. Úcta sa však nedá získať príkazom alebo na základe pracovnej pozície, nestačí na to chodiť v obleku, ale rovnako ani mať tetovanie. Dá sa získať jedine vlastným správaním. Učiteľ', ktorý vychováva zo žiakov osobnosti, by mal byť v prvom rade sám osobnosťou, niekým, koho si žiaci môžu vážiť. Tak môže byť každý z nich sám sebou, jeden motorkár, ktorý cestuje po svete a počúva metal, a druhý ochranár a občiansky aktivista. Ten, kto je pevný vo svojich názoroch, sa zároveň nebojí nechať ostatných, aby si hľadali svoju cestu a pravdu sami, aj za cenu, že by proces učenia sprevádzalo robenie chýb. V dokumente vidíme, ako otec, učiteľ', napriek tomu, že je ochranár, nezakazuje dcére, aby bola sokoliarkou. Zaujímá sa o jej názory a o to, ako to ona vníma, diskutuje s ňou.

Cesta boja proti predsudkom v spoločnosti je učiť deti, ako si utvárať vlastné názory, ako prehodnocovať informácie, ako sa slobodne rozhodovať. Ľudia, ktorí toto vedia, ľahšie odolávajú manipulácii, nenechajú sa oklamať demagógiou, populizmom, neskočia na prázdne sľuby pochybných politikov, netúžia po tom, aby ich viedol autoritatívny vodca, cenia si svoju slobodu a nechcú obmedzovať slobodu iných.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Učítelia sú tiež ľudia, nielen chodiace encyklopédie. Nakol'ko dobre poznajú žiaci svojich učiteľ'ov, čo o nich vedia?
- Rozdeľte žiakov do menších skupín, ktoré budú predstavovať reportérov, tak, ako to bolo v dokumente.
- Ich úlohou je spraviť interview s niektorým učiteľ'om a zistiť o ňom čo najviac (dopredu sa ostatných učiteľ'ov spýtajte, či súhlasia so zapojením do aktivity).
- Zamerajte sa na podobné témy, aké odzneli vo filme, napr.: Prečo si učítelia vybrali toto povolanie? Čo ich na ňom teší, čo je pre nich ťažké? Čo si myslia o štrajku učiteľ'ov? Čo by bolo podľa nich potrebné zmeniť v slovenskom školstve? Čo si myslia o dnešných žiakoch? Ako vnímajú slovenskú spoločnosť a čo by sa podľa nich malo zmeniť, aby bola tolerantnejšia?
- Potom žiaci predstavia ostatným, čo sa o jednotlivých učiteľ'och dozvedeli, čo ich zaujalo alebo prekvapilo. Ktoré názory im boli sympatické a ktoré nie?
- Na záver môžete spolu diskutovať o tom, aký by mal byť dobrý učiteľ' a za čo si žiaci učiteľ'ov vážia. S ktorými učiteľ'mi sa cítia dobre? Naopak, ktorým učiteľ'om robia žiaci problémy a prečo?

TÉMA

MENIŤ SVET OKOLO SEBA

Učítelia v dokumente vnímajú svoju profesiu aj ako spôsob, ktorým môžu meniť svet okolo seba. Priamym kontaktom s deťmi vychovávajú ďalšiu generáciu. Ukazujú im, že je možné pozeráť sa na problémy z rôznych strán. Učia žiakov počúvať iných tak, že oni sami ich vypočujú, nechajú im priestor na rozprávanie o tom, aký je pre nich svet a čím sa trápia. Jasne hovoria o svojich postojoch. Nečakajú, že sa svet okolo nich zmení bez ich pričinenia, ale sú sami ochotní niečo pre to urobiť.

V slovenskej spoločnosti v ostatných rokoch veľa rezonuje téma zbytočnej snahy a bezmocnosti – načo sa vôbec snažiť, keď svojim konaním nemôžem nič ovplyvniť. Načo vyjadriť svoj názor, načo ísť protestovať, načo vytrvať v štrajku, načo ísť voliť... V skutočnosti je človek bezmocný iba vtedy, keď nerobí nič. Vždy môže niečo robiť, len niekedy trvá veľmi dlho, kým sa zmena prejaví.

Čakali sme, že sa zmeny v spoločnosti udejú politickým prevratom, ten však nestačí na to, aby sa zmenilo myslenie a postoje ľudí. To sa deje pomaly a postupne. Spoločenská zmena je výsledkom malých drobných udalostí a skutkov, ktorými ľudia pretvárajú svoje najbližšie prostredie. Začína pri budovaní komunitných záhrad, verejných knižníc, protestom proti výstavbe diaľničného mosta alebo čiernej skládke v meste, petíciou za záchranu vzácneho živočícha. Je prirodzené, že sa ľudia skôr angažujú v niečom, čo sa im zdá také dôležité, aby za to bojovali. V niečom, čo sa ich osobne dotýka, znepríjemňuje im život alebo naopak, vidia priamy efekt na jeho skvalitnenie.

Možno jeden človek nezmení celú spoločnosť, ale názor jedného človeka ovplyvniť dokáže. Možno si pamätáte film „Pošli to ďalej“. Malý chlapec vymyslí úžasnú myšlienku, ako zmeniť svet k lepšiemu – stačí, keď urobí niečo dobré pre troch ľudí vo svojom okolí a poprosí ich, aby oni rovnako spravili niečo pre troch ďalších ľudí a poslali takto pomoc ďalej. Takúto možnosť má každý z nás – dospelí, ale rovnako aj žiaci.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Diskutujte so žiakmi o tom, či oni sami majú možnosť ovplyvniť niečo vo svojom okolí. Majú takúto moc len dospelí, prípadne len politici, alebo môžu niečo spraviť aj deti a mladí ľudia?
- Rozmýšľajte spolu, či poznáte nejaké dieťa alebo dospelievajúceho, ktorý sa snažil nejakým spôsobom ovplyvniť svet okolo seba (príklad Detský čin roka, Blogujeme komunitne a pod.).
- Rozdeľte žiakov do menších skupín. Každá skupina predstavuje jeden tím, ktorý má vymyslieť projekt, ktorým by chceli v spoločnosti niečo zmeniť. Žiaci najprv spoločne porozmýšľajú o tom, čo vnímajú ako páličivé problémy vo svojom okolí alebo na Slovensku.
- Vyberú si jeden problém, taký, s ktorým by oni sami dokázali niečo spraviť. Ich úlohou je vymyslieť v skupine spôsob, ako by tento problém riešili. Ako by si rozdelili úlohy v tíme? Ako by naplánovali jednotlivé kroky? Koho by oslovili alebo požiadali o pomoc pri riešení problému?
- Podporte žiakov v tom, aby nebrzdili svoju fantáziu a vymýšľali aj riešenia, ktoré sú netradičné – práve tie môžu byť prelomové. Potom jednotlivé skupiny predstavia problémy, ktoré si vybrali, a aktivity, ktoré naplánovali na ich vyriešenie.
- Ak máte chuť, môžete niektorý z projektov aj zrealizovať.
- Na túto aktivitu je lepšie vybrať jednoduché, jasne definované problémy (napr. chýbajúca cyklotrasa), než zložité celospoločenské problémy.

TÉMA

DOBRE ROBÍM LEN TO, ČO MI PRINÁŠA RADOSŤ

Film prináša pohľad aj na situáciu v slovenskom školstve, postavenie učiteľov v spoločnosti a ich ohodnotenie. Učitelia dokonca spomínajú, že vykonávajú svoje povolanie napriek systému, ktorý ich nielenže nepodporuje, ale ešte aj brzdí. Opakovane zvažujú, či im to za to stojí, keď nevedia z platu užiť rodinu. Napriek svojmu vzdelaniu a schopnostiam by zarobili viac nekvalifikovanou prácou v zahraničí. Ale potom sa znova rozhodnú, že ich práca má zmysel.

Aj napriek nedostatočnému finančnému ohodnoteniu im prináša naplnenie, radosť, možnosť uplatniť svoje schopnosti. Môžu niečo odovzdávať deťom, s ktorými pracujú, vidia priamy efekt svojej práce. Majú pocit, že po nich niečo zostáva, prostredníctvom detí, ktoré učia, že môžu formovať budúcnosť.

Robiť akúkoľvek prácu celý život iba kvôli peniazom nestačí. Každý z nás potrebuje vytvárať niečo, čo má pre niekoho iného hodnotu. Vtedy zažívame radosť z dobre vykonanej práce, máme pocit užitočnosti pre ostatných, prospešnosti pre spoločnosť, získame skutočné ocenenie. Takáto radosť sa dostaví iba vtedy, ak vieme, že robíme niečo, v čom sme dobrí a čo nás teší, ak pracujeme naplno a robíme to najlepšie, ako vieme. Podobá sa to radosti po zdolaní náročného vrcholu – aj napriek fyzickej námahe, odriekaniu a únave zažijeme pocit radosti, ktorý nám cesta lanovkou nenahradí.

AKTIVITA PRE ŠTUDENTOV

- Rozprávajte sa so žiakmi o tom, ako si predstavujú svoju budúcu prácu. Podľa čoho si vyberajú, čo je pre nich motivujúce? Ovplyvňuje ich výber názor rodičov, výška zárobku alebo spoločenská prestíž danej profesie? Vedia si predstaviť, že by túto prácu robili 50 rokov?
- Potom porovnajte ich predstavu o práci s tým, čo im v živote prináša radosť, z čoho sa tešia, v čom sa im darí alebo v čom majú úspech. Darí sa im dobre v nejakom predmete v škole, na krúžku, v športe, záľube? Majú nejaké vlastnosti a schopnosti, v ktorých sú naozaj dobrí? Ktorýkoľvek záujem v súčasnosti môže byť základom profesie v budúcnosti.
- Diskutujte o tom, či si vedia predstaviť, čo by radi robili, keby si mohli vybrať úplne čokoľvek. Existujú takéto profesie? Poznajú niekoho, komu sa zo záľuby podarilo vytvoriť niečo, čím sa živí?
- Skúste vymyslieť, aké nové profesie by mohli vzniknúť. Sú podľa nich šťastnejší ľudia, ktorí veľa zarábajú alebo ľudia, ktorí robia prácu, ktorú majú radi? Keby si mali vybrať, čo by uprednostnili?

SLOVNÍK A LEGISLATÍVA

NENÁVIŠŤ

Holokaust sa nezačal plynovými komorami. Začal sa slovami. Slovami, ktoré Židov opisovali ako „parazitov, nepriateľov, zločincov, rozširovateľov chorôb, ktorí musia byť zničení v mene ľudstva.“¹

Genocída v Rwande, ktorej padlo za obeť viac ako milión obetí, sa takisto začala slovami. Tlačené médiá v Rwande začali nenávistnú kampaň voči Tutsiom (druhá najväčšia etnická skupina v Rwande), ktorá bola neskôr zintenzívnená pomocou rádiostaníc. Nenávislné prejavy voči Tutsiom sa stali také systematické, že sa stali normou. V apríli 1994 rádiostanica Radio Rwanda vyzývala Hutuov (najväčšia etnická skupina žijúca v Rwande), aby začali vojnu proti Tutsiom, a aby „vykynožili tie šváby“. Rádiostanica vo vysielaní uviedla zoznam ľudí, ktorí majú byť zabití, spolu s informáciami, kde ich môžu nájsť. „Hroby ešte nie sú plné“ – opakovalo rádio. Osemstotisíc ľudí, väčšinou Tutsiov alebo umiernených Hutuov, ktorí sa odmietali podieľať na genocíde, bolo zmasakrovaných počas sto dní.

Bohužiaľ, aj dnes, napriek historickej skúsenosti II. svetovej vojny a konfliktov na Balkáne, či genocídy v Rwande, na Slovensku existujú ľudia, ktorí označujú ostatných okolo seba za „parazitov“, „prízivníkov“, „obrezancov“, „arabášov“, „buzerantov“, „rákosníkov“, atď. Nenávisť, jej prejavy a dôsledky je potrebné poznať, aby bolo možné zabrániť jej najtragickjším dôsledkom.

¹⁾ Citát z Der Sturmer, September 1938, ako bol citovaný v rozsudku Medzinárodného vojenského súdneho dvora pripojeného k Dohode z 8. augusta 1945 o stíhaní a potrestaní hlavných vojnových zločincov Európskej Osi, 30. septembra a 1. októbra 1946.

NENÁVISTNÝ PREJAV

v angličtine tzv. hate speech – verejný písomný, verbálny, grafický, zvukový alebo audiovizuálny prejav, ktorý podnecuje, rozširuje, propaguje, ospravedlňuje nenávisť voči jednotlivcom alebo skupinám osôb pre ich pohlavie, národnosť, jazyk, náboženstvo, rasu, etnickú príslušnosť, farbu pleti, pôvod, sexuálnu orientáciu, telesné postihnutie či inú obdobnú charakteristiku. Najčastejšie má formu:

1. **Hanobenia** – verejného šírenia výrokov, obrázkov či videí s urážlivým, hrubo osočujúcim obsahom voči skupine osôb,
2. **Podnecovania k nenávisti** – verejného šírenia výrokov, obrázkov, videí, výziev. vzbudzujúcich nenávisť a podnecujúcich násillie voči určitým skupinám osôb,

Nenávisťné prejavy sú podľa slovenskej legislatívy trestné, keďže zasahujú do práva na ochranu dôstojnosti osôb, voči ktorým sú namierené.

TRESTNÝ ZÁKON

§ 423 Hanobenie národa, rasy a presvedčenia

(1) Kto verejne hanobí

- a) niektorý národ, jeho jazyk, niektorú rasu alebo etnickú skupinu, alebo
- b) jednotlivca alebo skupinu osôb pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu, pre ich náboženské vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až tri roky,

§ 424 Podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti

(1) Kto sa vyhráža jednotlivcovi alebo skupine osôb pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámienkou pre vyhrážanie sa z predchádzajúcich dôvodov, spáchaním zločinu, obmedzovaním ich práv a slobôd alebo kto také obmedzenie vykonal alebo kto podnecuje k obmedzovaniu práv a slobôd niektorého národa, národnosti, rasy alebo etnickej skupiny, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto sa spolčí alebo zhromaždí na spáchanie činu uvedeného v odseku 1.

(3) Odňatím slobody na dva roky až šesť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom,
- b) verejne,
- c) z osobitného motívu,
- d) ako verejný činiteľ,
- e) ako člen extrémistickej skupiny alebo
- f) za krízovej situácie.

Takéto prejavy úzko súvisia s určitými ideovými postojmi či teóriami, z ktorých vychádzajú. Tieto teórie popierajú rovnosť ľudí v dôstojnosti i právach a snažia sa na základe rôznych konštrukcií podopretých kvázivedeckými, ideologickými či náboženskými dôvodmi presadiť obmedzenie práv určitej skupiny osôb, či ich vylúčenie z určitých sfér spoločnosti.

ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Či. 12

(1) **Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremiľateľné a nezrušiteľné.**

(2) **Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým** bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. **Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.**

Hlásatelia nenávisťných názorov sa často a radi obhajujú svojim **právom na slobodu prejavu** a argumentujú Ústavou SR. Tá však jasne stanovuje aj limity slobody prejavu, pričom zásah do práv a slobôd iných – podnecovanie nenávisťi a hanobenie jednoznačne spadá mimo ústavou garantovanej a chránenej sféry slobody prejavu.

ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Či. 26

(1) Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.

(2) Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povolenaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.

(3) Cenzúra sa zakazuje.

(4) **Slobodu prejavu** a právo vyhľadávať a šíriť informácie **možno obmedziť zákonom**, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti **nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných**, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

RASIZMUS

Je teória, ktorá rozdeľuje ľudí na základe vonkajších fyzických charakteristík (farba pleti, vlasov, tvar očí, tvar lebky, výška postavy) do takzvaných „rás“², väčšinou na bielu, žltú a čiernu a prisudzuje im na základe týchto vonkajších charakteristík aj mentálne, emočné či vôľové vlastnosti a schopnosti. Tieto vnútorné charakteristiky a vlastnosti sú podľa zástancov rasizmu v rámci jednotlivých „rás“ nemenné, prenášané z pokolenia na pokolenie, dedičné, a preto sú určité „rasy“ predurčené na ovládanie ostatných, či na privilegované postavenie.

Rasizmus, z ktorého vychádzajú aj mnohé iné príbuzné teórie, bol ideovým východiskom zločinov proti ľudskosti páchaných počas II. svetovej vojny ako bol holokaust, systematické usmrcovanie či sterilizácia telesne a mentálne postihnutých osôb, a pod. V snahe zabrániť opakovaniu hrôz nacizmu bol medzinárodným spoločenstvom odsúdený a jeho šírenie je trestné aj na Slovensku. Niektoré jeho formy a prejavy však prežívajú aj naďalej v zmenenej podobe, ktorá neumožňuje postihovať ich hlásateľov.

XENOFÓBIA

Pochádza z gréckeho xenos – cudzí a phobos – fobia alebo strach. Predstavuje neodôvodnenú obavu z neznámeho, ktorá sa prejavuje vo vzťahu k ľuďom inej kultúry, iného náboženstva, iného výzoru než je kultúra, náboženstvo či výzor skupiny, do ktorej patrí ten, ktorý cíti strach. Strach často prerastá do agresívneho odmietania, až násillia voči „iným“.

ANTISEMITIZMUS

Antisemitizmus je taký spôsob nazerania na Židov, ktorý môže vyústiť v nenávisť voči nim. Slovné, grafické a fyzické prejavy antisemitizmu sú namierené proti Židom ale aj nežidovským osobám, prípadne ich majetku, proti židovským spoločnostiam, inštitúciám a náboženským komunitám. Antisemitizmus veľmi často obviňuje Židov zo sprisahania s cieľom škodiť ľudstvu a mnohokrát viní Židov z toho, že môžu za všetko zlo sveta. Táto nenávisť sa prejavuje v slovných prejavoch, textoch, vizuálnych formách a fyzických akciách.³

2) Poznámka k používaniu termínu „rasa“ – rozdeľovanie druhu homo sapiens do tzv. „rás“ je z antropologického a biologického pohľadu nevedecké a dávno prekonané. Vychádza z teórií, ktoré mali za cieľ ospravedlniť a zdôvodniť nerovné postavenie ľudí rôznej farby pleti a pôvodu v spoločnosti – otroci, kolonializmus atď. Napriek zrejším odlišnostiam vo vonkajšom výzore medzi ľuďmi neexistujú žiadne jednoznačné hranice, ktoré by určovali, kde sa končí jedna „rasa“ a kde sa začína druhá. Neexistuje žiaden gén bielej rasy, žltej rasy či čiernej rasy. Aj keď teda z antropologického hľadiska žiadne rasy neexistujú, pojem rasa sa používa v legislatíve preto, že ak niekto koná z dôvodu svojho presvedčenia o ich existencii, a to je dôvodom jeho konania, takýto motív je zohľadnený pri určení trestu.

3) Pracovná definícia antisemitizmu prijatá OBSE-ODIHR a EUMC v roku 2005 <http://www.osce.org/sk/odihr/29895>

SÚČASNÉ PRÍKLADY PREJAVOV ANTISEMITIZMU

- Volanie po likvidácii Židov, pomáhanie pri ich zabíjaní či ubližovaní Židom, prípadne ospravedlňovanie takéhoto konania v mene radikálnych ideológií alebo extrémistických náboženských názorov.
- Používanie lživých, dehumanizujúcich, démonizujúcich alebo stereotypných tvrdení o Židoch ako jednotlivcoch alebo o Židoch kolektívne, a hlavne, aj keď nie výlučne, šírenie mýtu o svetovom židovstve a jeho kontrole nad médiami, ekonomikou, vládami a inými verejnými inštitúciami.
- Obviňovanie Židov ako tých, ktorí môžu za všetky skutočné i domnelé zločiny spáchané ako jednotlivcami, tak skupinami, a dokonca aj za zločiny spáchané nežidovskými osobami.
- Popieranie faktu, rozsahu a mechanizmu (napr. existencie plynových komôr) zámernej genocídy židovského ľudu páchaného nacionálno-socialistickým režimom v Nemecku a jeho podporovateľmi a spoluvinníkmi počas II. svetovej vojny (holokaust). Obviňovanie Židov, jednotlivcov a Izraela ako židovského štátu z toho, že si holocaust vymysleli alebo ho zveličujú.

ISLAMOFÓBIA

Islamofóbia je moderná forma rasizmu a xenofóbie motivovaná neodôvodneným strachom, nedôverou a nenávisťou voči Moslimom a islamu. Islamofóbia sa tiež prejavuje prostredníctvom intolerancie, diskriminácie, nerovnakým zaobchádzaním, predsudkami, stereotypmi, nepriateľstvom a nepriaznivým verejným diskurzom. Na rozdiel od klasického rasizmu a xenofóbie, islamofóbia je založená hlavne na stigmatizácii náboženstva – islamu a jeho nasledovníkov – Moslimov. Prejavuje sa najmä označovaním všetkých Moslimov (ktorých je na svete 1 miliarda) za teroristov, bezpečnostnú hrozbu, prípadne paušalizáciou určitých odnoží islamu rozšírených len v určitých regiónoch (wahabizmus, salafizmus, radikálni duchovní) na všetkých Moslimov.

ANTICIGANIZMUS

Špecifická forma rasizmu zameraná voči Rómom, ktorá v duchu rasistických teórií prísudzuje všetkým príslušníkom rómskeho etnika určité špecifické, zväčša negatívne charakteristiky, ktoré označuje za dedičné, geneticky či kultúrne podmienené. Prejavuje sa dehumanizáciou, označovaním Rómov ako skupiny za parazitov, príživníkov, zlodějov atď. Opomínajúc sociálno-ekonomické a historické príčiny, ktoré viedli k stavu, v ktorom sa časť sociálne vylúčených, segregovaných rómskych komunít (osady a mestské getá) nachádza, problémy, ktoré v takýchto lokalitách extrémnej chudoby vznikajú, paušalizuje a generalizuje na všetkých Rómov. Anticiganizmus zámerne prehliada príklady úspešných, vysokoškolsky vzdelaných Rómov, pretože jeho zástancovia by tým nabúrali pravdivosť svojich teórií o geneticky podmienených vlastnostiach Rómov.⁴

4) Viac k definícii anticiganizmu pozri napr. <http://www.ergonet.org/media/userfiles/media/egro/Towards%20a%20Definition%20of%20Anti-Gypsyism.pdf>

Samozrejme, nie každá kritika konkrétneho správania konkrétnej osoby rómskeho etnika je považovaná za anticiganizmus. Rómovia páchajú trestnú činnosť, tak ako ostatní obyvatelia Slovenska. Používanie slovných spojení „cigánsky extrémizmus“ či „cigánska kriminalita“ v takýchto prípadoch, ktoré spájajú protispoločenské správanie či páchanie trestnej činnosti s celým etnikom, a nie s konkrétnou osobou, však anticiganizmom je.

Rovnako zdôrazňovanie etnickej príslušnosti u páchatel'ov trestných činov v médiách výlučne v prípadoch, keď páchatel'mi sú Rómovia posilňuje dojem, že Rómovia sa oveľa výraznejšou mierou podieľajú na páchaní trestnej činnosti, než ostatní obyvatelia Slovenska. Je pritom nesporným a preukázaným faktom, že organizovaná a ekonomická trestná činnosť, ktorej páchatel'mi sú takmer výlučne etnickí Slováci, spôsobuje rádo vo väčšie škody (len úniky na dani z DPH páchané formou neoprávneného odpočtu DPH, ktorých sa dopúšťajú organizované skupiny, je ročne 1 miliarda eur), než drobné krádeže, ktoré sú zvyčajne spájané s vylúčenými rómskymi komunitami.

HOMOFÓBIA

Strach, odmietanie, nenávisť k osobám, ktoré sú vnímané ako osoby s inou než heterosexuálnou orientáciou – gayovia, lesby, transsexuálii.⁵ Homosexualita bola až do 80. rokov 20. storočia považovaná za chorobu a na jej „liečbu“ sa používali rôzne postupy. Svetová zdravotnícka organizácia homosexualitu odstránila zo zoznamu chorôb v roku 1990 a v súčasnosti je homosexualita odborníkmi a lekármi vnímaná ako vrodená predispozícia, ktorú nie je možné počas života jednotlivca ovplyvniť výchovou či kultúrou. Väčšina krajín sveta netrestá konsenzuálny sexuálny styk medzi osobami rovnakého pohlavia a v mnohých krajinách požívajú páry rovnakého pohlavia ochranu zo strany štátu vo forme registrovaných partnerstiev alebo vo forme uznávania manželstva aj medzi osobami rovnakého pohlavia. V krajinách EÚ je diskriminácia z dôvodu sexuálnej orientácie zakázaná. Na Slovensku je spáchanie násilných trestných činov z dôvodu sexuálnej orientácie obete považované za dôvod (osobitný motív konania), ktorý umožňuje použitie vyššej trestnej sadzby.

TRESTNÝ ZÁKON

§ 140 Osobitný motív

Osobitným motívom sa rozumie spáchanie trestného činu

d) v úmysle verejne podnecovať k násilliu alebo nenávisti voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámienkou pre vyhrážanie sa z predchádzajúcich dôvodov,

f) z **národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisti alebo nenávisti z dôvodu farby pleti, nenávisti pre sexuálnu orientáciu alebo...**

5) Viac o homofóbii pozri http://www.homofobia.sk/uploaded/PP_B5_HomofobiaH_14_72dpi.pdf

NACIONALIZMUS

Nacionalizmus je úzko spojený s pojmom národ, ktorý ako koncept vznikol a rozšíril sa v 18. storočí spolu so vznikom moderných štátov. Je to viera, presvedčenie alebo politická ideológia, ktorá je založená na sebaidentifikácii jednotlivca so skupinou ľudí definovaných spoločným pôvodom, jazykom, kultúrou, históriou – národom, pričom takáto skupinová identita je nadradená všetkým ostatným skupinovým identitám a stáva sa identitou najdôležitejšou (som v prvom rade Slováč, Maďar, Rus; až potom učiteľ, futbalista, stolár, muž, žena, katolík, feministka, ľavičiar, robotník...).

Podľa nacionalistického presvedčenia je jedine národ prirodzeným a oprávneným nositeľom štátnej moci a národný štát najvyšším a najlepším spôsobom politickej organizácie spoločnosti, lebo len národný princíp legitimuje autoritu štátnej moci. Národný princíp znamená, že politická moc v národnom štáte je v rukách ľudu (etnický chápaného národa) a štátna moc je v mene ľudu a pre ľud v súlade s „národným záujmom“. Nacionalizmus je aj politicko-organizačným princípom, podľa ktorého by politický a národný celok mali byť totožné, a teda v každom suverénnom štáte by mal žiť a vládnuť jeden národ. Vyhrotený nacionalizmus, smerujúci proti všetkým osobám na danom území, ktoré nepatria medzi väčšinový národ, bol príčinou mnohých konfliktov a vojen.

ŠOVINIZMUS

Šovinizmus predstavuje krajnú, nenávistnú formu nacionalizmu, hlásajúcu nadradenosť vlastného národa voči ostatným národom.

NÁRODNOSTNÁ NEZNÁŠANLIVOSŤ

Je to pojem úzko súvisiaci so šovinizmom. Nenávistné postoje, odpor, dešpekt, dehumanizácia osôb, ktoré nepatria do národa toho, kto takéto postoje zastáva. Často je postavená na zneužívaní historických krívd, nešťastí či vojnových konfliktov, ktoré však nemajú so súčasnými osobami v tom-ktorom národe nič spoločné (tisícročný maďarský útlak, ruský imperalizmus).

POPIERANIE ZLOČINOV PROTI ĽUDSKOSTI (HOLOKAUSTU, GULAGOV ATĎ.)

Snaha ospravedlniť, zľahčiť či úplne spochybníť historické udalosti spojené s masovým porušovaním ľudských práv nacistickým či komunistickým režimom. Cieľom takéhoto popierania a spochybňovania nie je skutočný historický výskum, ale rehabilitácia daných totalitných ideológií a ich predstaviteľov. Takéto konanie okrem toho, že predstavuje

zásah do dôstojnosti obetí totalitných režimov, predstavuje nebezpečenstvo kvôli snahám rehabilitovať ich ideové východiská a „očistiť“ ich meno popretím preukázaných historických faktov.

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA, 2003

Odôvodnenie odmietnutia podnetu vo veci *Garaudy vs. Francúzsko*

Niet pochyb o tom, že spochybnenie existencie jasne preukázaných historických udalostí, ako je holokaust, nepredstavuje historický výskum blízky pátraniu po pravde. Skutočný účel tohto diela bolo rehabilitovať národno-socialistický režim, a v dôsledku toho obviniť obeť holokaustu z falšovania histórie. Spochybnenie existencie zločinov proti ľudskosti je preto jedným z najzávažnejších foriem hanobenia rasy a národa a podnecovania k nenávisti voči Židom.⁶

TRESTNÝ ZÁKON

§ 422d Popieranie a schvaľovanie holokaustu a zločinov politických režimov

Kto verejne popiera, spochybňuje, schvaľuje alebo sa snaží ospravedlniť holokaust, zločiny režimu založeného na fašistickej ideológii, zločiny režimu založeného na komunistickej ideológii alebo zločiny iného podobného hnutia, ktoré násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smeruje k potlačeniu základných práv a slobôd osôb, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

EXTRÉMIZMUS

Za extrémizmus možno považovať konanie a aktivity vychádzajúce z postojov krajne vyhrotenej, demokratickému systému nepriateľskej ideológie, ktoré či už priamo alebo v určitom časovom horizonte deštruktívne pôsobia na existujúci demokratický systém a snažia sa ho nahradiť systémom typu totalitného režimu alebo diktatúry. Druhou charakteristickou črtou extrémizmu a s ním spájaných aktivít je, že útočia na systém základných práv a slobôd, garantovaný ústavou a medzinárodnými ľudsko-právnymi dokumentmi, alebo sa snažia svojimi aktivitami uplatňovanie týchto práv určitej skupine obyvateľov sťažiť či znemožniť. Ich cieľom a dôsledkom je zničiť demokratické usporiadanie spoločnosti v jej základoch a nahradiť ho totalitným zriadením. Treťou črtou

6) <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng-press/pages/search.aspx?i=003-788339-805233>

je používanie násillia voči svojim ideovým oponentom, zložkám štátnej moci, či voči majetku z ideových alebo politických dôvodov.

Extrémizmus býva často vnímaný ako predposledné štádium na škále:

Aktivizmus → **Radikalizmus** → **Extrémizmus** → **Terorizmus**

V každej fáze stúpa pritom miera odhodlanosti osoby, miera jej zapojenia do aktivít danej skupiny, miera násillia používaného pri presadzovaní cieľov skupiny/ideológie a miera ochoty obetovať svoj čas, prostriedky, osobnú slobodu či až život za určité ideové/politické/náboženské presvedčenie.

Prímárnym dôvodom, prečo sa mladí ľudia pridávajú k rôznym extrémistickým zoskupeniam, je snaha získať určitý status, postavenie a rešpekt v radoch svojich vrstovníkov či okolia spojená s potrebou rebélie voči normám a hodnotám akceptovaných v spoločnosti. Vzrušenie, adrenálín, násillie, pocit, že bojujú „za správnu vec“, sú hlavnými faktormi, ktoré priťahujú mladých ľudí do radov extrémistických hnutí. Samotná ideológia častokrát hrá až druhotnú úlohu a až po vstupe do takýchto skupín v procese indoktrinácie sa s ňou jej členovia stotožňujú a ich postoje sa vplyvom skupiny radikalizujú.

Vzhľadom na úzky súvis extrémizmu s hnutiami smerujúcimi k potláčaniu práv a slobôd, ako aj vzhľadom na medzinárodné záväzky SR, je šírenie extrémistických ideológií vo verejnosti trestné a spáchanie násilných činov extrémistickou skupinou je považované za priťažujúcu okolnosť.

TRESTNÝ ZÁKON

§ 421 Podpora a propagácia skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd

(1) Kto podporuje alebo propaguje skupinu osôb alebo hnutie, ktoré násillím, hrozbou násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smeruje k potlačeniu základných práv a slobôd osôb, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na štyri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- verejne,
- ako člen extrémistickej skupiny,
- závažnejším spôsobom konania alebo
- za krízovej situácie.

§ 422

(1) Kto verejne, najmä používaním zástav, odznakov, rovnosiát alebo hesiel, prejavuje sympatie k skupine alebo hnutiam, ktoré násillím, hrozbou násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy smerujú k potláčaniu základných práv a slobôd osôb, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto pri čine uvedenom v odseku

1 používa pozmenené zástavy, odznaky, rovnošaty alebo heslá, ktoré vyvolávajú zdanie pravých.

§ 422a Výroba extrémistických materiálov

(1) Kto vyrába extrémistické materiály alebo sa podieľa na takejto výrobe, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až šesť rokov.

§ 422b Rozširovanie extrémistických materiálov

(1) Kto rozmnožuje, prepravuje, zadovážuje, sprístupňuje, uvádza do obehu, dováža, vyváža, ponúka, predáva, zasiela alebo rozširuje extrémistické materiály, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

§ 422c Prechovávanie extrémistických materiálov

Kto prechováva extrémistické materiály, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

DISKRIMINÁCIA

Diskriminácia je znevýhodňovanie alebo obmedzovanie jednotlivca alebo skupiny osôb, ktoré sa deje z dôvodu ich pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, veku, sexuálnej orientácie, viery, náboženstva, politického či iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia.

Diskrimináciou je každé neopodstatnené nerovnaké zaobchádzanie s ľuďmi zo strany štátu alebo iných ľudí, ktorí majú istú moc, právomoci alebo sa pohybujú v prostrediach, kde sú ľudia jeden od druhého istým spôsobom závislí.⁷

Diskriminácia sa najčastejšie prejavuje v odmietaní vstupu do reštaurácií, neodôvodnenom zvýhodnení iných kandidátov pri nástupe do zamestnania, v prístupe k vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti, sociálnym službám a pod. Môže mať podobu priamej diskriminácie, ktorá spočíva v priamom nerovnom zaobchádzaní alebo nepriamej diskriminácie, keď navonok neutrálny predpis či pokyn vo svojom dôsledku pôsobí diskriminačne voči určitej skupine obyvateľov.

Diskriminácia je zakázaná v zmysle zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon). Obete diskriminácie sa môžu obrátiť na súd, pričom platí princíp obráteného dôkazného bremena, t. j. subjekt, voči ktorému je namietané, že sa správal diskriminačne, musí preukázať, že dôvodom jeho konania nebol jeden z dôvodov v antidiskriminačnom zákone (vek, pohlavie, rasa...), ale nejaký iný legitímny dôvod.

7) Občan, demokracia a zodpovednosť, online Slovník <http://diskriminacia.sk/slovník/>

ROD

Rod (angl. *gender*) je používaný ako výraz pre rozdiel medzi mužmi a ženami zo spoločenského, kultúrneho a psychologického hľadiska. Pojem *gender* bol zavedený preto, aby sa poukázalo na skutočnosť, že charakteristiky, ktoré sú pripisované ženám a mužom, nie sú dané biologickým základom, ale že sú sociálnou konštrukciou. Pojem „rod“ označuje súbor záujmov, vlastností, spôsobov správania a pod., ktoré sa v určitej spoločnosti pripisujú ženám a mužom a súčasne sa od nich aj očakávajú. Rod teda predstavuje takzvané sociálne, resp. kultúrne pohlavie.

Odlíšenie pojmov *pohlavie (sex)* a *rod (gender)* zohralo veľký význam v chápaní a poznávaní rodovo špecifického rozmeru rôznych oblastí života. Rod ako naučený, kultúrne akceptovaný a predpisovaný spôsob správania a vystupovania žien a mužov, ako aj to, ako sa majú celkovo prejavovať, sa historicky mení a má rôzne podoby — tak v rámci jednotlivých kultúr, ako aj medzi kultúrami. Je to sociálne utváraná kategória, na ktorú sa viažu pripisované alebo očakávané sociálne roly, správanie, ale aj predsudky, stereotypy, hodnotenia a predstavy o tom, čo je a čo nie je pre ženu alebo muža správne a vhodné. Odovzdáva sa a reprodukuje sa procesom sociálneho učenia. Vymedzuje odlišné postavenie žien a mužov v sociálnych a mocenských vzťahoch, ktoré nie sú dôsledkom biologických odlišností. V zmysle antidiskriminačného zákona (ADZ) predstavuje „rod“ jeden z dôvodov, na základe ktorých je zakázané osobu/osobu diskriminovať (§ 2 ods. 1 ADZ).⁸

RODOVÁ ROVNOSŤ

Rovnosť medzi mužmi a ženami v zmysle rovnakého spoločenského postavenia, práv a povinností, férového a spravodlivého prístupu. Je jedným zo základných princípov, na ktorých je postavená Európska únia a je obsiahnutý v mnohých dokumentoch.

DOMÁCE NÁSILIE

Je to psychické, fyzické, sexuálne násilie, ktoré sa vyskytuje v rodine a v domácnosti. Jeho špecifickosťou je, že sa vyskytuje v cykloch a pretrváva dlhodobo. Násilie môže smerovať od ktoréhokoľvek člena rodiny ku ktorémukoľvek inému členovi rodiny. Môže ho páchať muž na ženu, žena na mužovi, rodič na dieťaťi aj dieťa na rodičovi. Najčastejšie sa ho ale dopúšťajú muži na ženách a rodičia na deťoch. V 90 % prípadov sú obeťami ženy a deti. V 90 % je páchatel'om muž (manžel, partner, bývalý partner), 69,9 % trestných činov, ktorých obeťou bola žena, sa spáchalo v domácnosti. 70,6 % vrážd žien, 63 % ublížení na zdraví žene, 87,7 % činov násillia voči jednotlivcej žene sa odohralo v domácnosti.

8) Občan, demokracia a zodpovednosť, online slovník <http://diskriminacia.sk/slovník/>

ŠIKANOVANIE, KYBERŠIKANOVANIE

Šikana je opakované a zámerné správanie, ktorého cieľom je vysmievať sa, ubližovať niekomu, ponižovať ho. Agresor zneužíva svoju moc nad obeťou. Kyberšikana je forma šikanovania, pri ktorej sa používajú nové technológie, ako je počítač, internet, mobilný telefón. Prebieha vo virtuálnom priestore s využitím rôznych služieb a nástrojov, ako sú email, IM (instant messenger – napr. Skype, ICQ), čat, diskusné fóra, sociálne siete, stránky na zverejňovanie fotografií a videí, blogy, SMS správy, telefonáty.

KDE HLÁDAŤ POMOC?

Projekt Pomoc.sk poskytuje špecializované poradenstvo pre oblasť problémov, ktoré prinášajú nové technológie – internet, mobil a pod. Je súčasťou Linky detskej istoty Unicef, ktorá pomáha deťom už od roku 1996 nepretržite 24 hodín denne, 365 dní v roku. Deti a mládež sa na ňu môžu obrátiť s akýmkoľvek problémom, témou alebo len s potrebou podeliť sa s niekým o svoje pocity. Problémy v rodine, v škole, s kamarátmi, učiteľmi, ale aj otázky závislostí, fyzického a psychického týrania či samovrážd, to všetko môže byť témou hovorov na tejto linke.

Projekt venuje zvýšenú pozornosť najmä:

- ➔ agresívnemu, násilnému a znevažujúcemu správaniu,
- ➔ zneužívaniu osobných údajov,
- ➔ vzťahom a komunikácií na sociálnych sieťach,
- ➔ nevhodnému obsahu na internete a v počítačových hrách.

Určený je aj rodičom a učiteľom, ktorí potrebujú odbornú radu týkajúcu sa výchovy ich detí či žiakov, ale obrátiť sa naň môže každý, komu nie je osud detí ľahostajný. V snahe zabezpečiť čo najväčšiu dostupnosť nás možno kontaktovať **BEZPLATNE** tromi spôsobmi:

- ➔ nonstop telefonicky na čísle Linky detskej istoty Unicef 116 111,
- ➔ prostredníctvom online chatu na stránke www.pomoc.sk denne v čase 16.00 - 22.00 h.,
- ➔ zaslaním e-mailu na: potrebujem@pomoc.sk.

Linka detskej istoty Unicef je anonymná, hovory sa nenahrávajú a telefónne čísla sa nevidujú, čo vytvára pre deti bezpečný priestor na ventilovanie vnútorného prežívania. Dieťa sa cíti v anonymite bezpečnejšie, skôr sa zdôverí aj s citlivými témami, ako sú strata blízkeho, zlyhanie v škole, nežiadúce tehotenstvo, znásilnenie, sexuálne zneužívanie, nútená prostitúcia, týranie, šikanovanie, samovražedné sklony a pod. Ľahšie porozpráva o situáciách, ktoré sú mu nepríjemné, z ktorých má strach alebo sa za ne hanbí.

Samostatnú pozornosť venuje linka problematike hľadaných detí - strateným, nezvestným, uneseným deťom, neploletým deťom bez sprievodu a deťom na úteku. Deti, ktoré sa z akéhokoľvek dôvodu ocitli mimo svojho domova, či už nútene alebo dobrovoľne, majú možnosť hľadať na tejto linke radu či konkrétnu pomoc. Linka poskytuje poradenstvo a informácie aj rodičom, dáva im možnosť prekonzultovať svoje postupy a postoje v prípade, ak sa ich deti nevrátia domov. Svojou činnosťou zvyšuje šancu na úspech pri hľadaní stratených detí a pomáha predchádzať neuváženým rozhodnutiam. Prostredníctvom linky môže aj široká verejnosť podávať informácie o hľadaných deťoch. Kontaktné telefónne číslo pomoci strateným deťom je 116 000.

KDE NAHLÁSIŤ HEJTOVANIE?

Národné centrum pre nahlasovanie nezákonného obsahu alebo činností na internete Stopleveline.sk má za cieľ boj proti:

- zneužívaniu detí (detská pornografia, sexuálne vykorisťovanie, detská prostitúcia, obchod s deťmi, grooming...),
- netolerancii (rasizmus, xenofóbia...),
- inému obsahu alebo činnostiam, ktoré vykazujú znaky trestného činu.

Základné piliere Stopleveline.sk:

- **Prístupnosť:** Nahlasovanie nezákonného obsahu, napríklad detskej pornografie je pre občanov citlivá záležitosť, a preto verejnosť uprednostňuje oslovenie mimovládnej organizácie pred orgánmi činnými v trestnom konaní.
- **Nestrannosť:** Výhodou organizácie tretieho sektora je aj jednoduchšie spájanie síl bez ohľadu na rezortizmus verejného sektora a konkurenčné prostredie súkromného sektora.
- **Anonymita:** Vo väčšine prípadov sa občania rozhodnú pre nahlásenie nezákonného obsahu za predpokladu anonymného podania. Pri každom takomto hlásení Stopleveline.sk garantuje, že sa ním bude zaoberať bez ohľadu na anonymitu nahlasovateľa a nebude evidovať IP adresy ani emaily nahlasovateľov.
- **Efektívnosť:** Stopleveline.sk pracuje ako efektívny filter pre Policajný zbor Slovenskej republiky, ktorému sa preposielajú len prípady podozrivé z nezákonného obsahu alebo činností. Centrum pomáha predchádzať podávaniu duplicitných hlásení v rámci Slovenska, ale aj siete INHOPE.
- **Medzinárodná sieť:** Hlásenia, ktoré sa vzťahujú na obsah mimo územia Slovenska, sa preposielajú partnerským organizáciám, ktoré pracujú v medzinárodnej sieti INHOPE. Naopak, ak občan inej krajiny nahlási podozrivý obsah, ktorý je umiestnený na Slovensku, Stopleveline.sk sa bude týmto prípadom zaoberať.
- **Odbornosť:** Pracovníci Stopleveline.sk sú trestne bezúhonní, majú príslušné vzdelanie, pravidelne sa zúčastňujú odborných školení na Slovensku a v zahraničí a opierajú sa o dlhoročné skúsenosti siete INHOPE. Súčasťou starostlivosti o pracovníkov je stála spolupráca s psychológom na zabezpečenie psychohygieny a poradenstva.
- **Prevenia:** Výsledkom spolupráce všetkých strán na projekte Stopleveline.sk je aj pravidelné zverejňovanie štatistických informácií o nezákonom obsahu a činnostiam na slovenskom internete a identifikácia nových trendov v oblasti počítačovej kriminality. To podporuje aj účinnejší boj proti zneužívaniu detí, rasizmu, xenofóbi a iným nezákonným javom na internete.

Nahlasovací formulár nájdete na stránkach [Stopleveline.sk](https://stopleveline.sk)

OCENENIA PROJEKTOV ZODPOVEDNE.sk, STOPLINE.sk, POMOC.sk a OVCE.sk

- 2013 Víťaz súťaže The World Summit Award v kategórii elInclusion & Empowerment, Srí Lanka.
- 2013 Cena Slovensko bez bariér v kategórii „Bezbariérové intermedialne projekty“, Slovensko.
- 2011 Špeciálne uznanie v rámci Európskej ceny kvality v súťaži City for Children (Mesto pre deti), Stuttgart, Nemecko.
- 2011 Cena za najlepší film na Európskom filmovom festivale prevencie, Székesfehérvár, Maďarsko.
- 2011 Cena odborného publika na Európskom filmovom festivale prevencie, Székesfehérvár, Maďarsko.
- 2010 Cena ITAPA v kategórii Nové služby, Slovensko.
- 2010 Cena Prix Danube na 20. ročníku Filmového festivalu Bratislava, Slovensko.
- 2010 Postup do finále (Official Selection) v kategórii TV Série na Medzinárodnom festivale animovanej tvorby Annecy 2010, Francúzsko.
- 2010 Cena Dúhová guľička za zodpovedný prístup na Medzinárodnom festivale reklamy, súčasť Medzinárodného festivalu filmov pre deti a mládež Zlín, Česká republika.
- 2009 Cena medzinárodnej poroty XXXVI. ročníka filmového festivalu EKOTOPFILM, Slovensko.
- 2009 Mimoriadna cena medzinárodného kongresu ITAPA, Slovensko.
- 2009 Prvé miesto na Slovensku v súťaži o Európsku cenu za prevenciu kriminality, Slovensko.

POĎAKOVANIE

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu: Eva Masárová, Slovenský výbor pre UNICEF: Katarína Trlicová, RTVS, Tlačová agentúra Slovenskej republiky: Denisa Havrlová, Slovenský filmový ústav, MECEM: Kristína Magdalenová, Filmový festival Jeden svet, Jeden svet na školách: Kateřina Suchá, Hitchhiker Cinema: Barbara Janišová Feglová, Hanka Třeštková, ERMA services s r.o., Diskus.sk, Institut dokumentárneho filmu, Jihlava IDFF, Filmový festival Cinematik, Marek Dvořák, Tomáš Marczell, Roman Týc.

Autori:	Monika Gregusová, Miro Drobný, Daniel Milo
Odborná spolupráca:	Katka Trlicová
Jazyková korektúra:	Mariana Kožiaková
Filmová dramaturgia:	Michal Dvořák
Produkcia:	Silvia Guničová
Design a grafika:	Jakub Fuzák
Webová stránka:	Karol Matich
Marketing:	Soňa Lexmanová, Gabriela Patkolová
Ekonomika:	Veneta Macková, Anna Bahýľová
Spolupracovali:	Zdeno Slavík, Ján Hájek, Monika Lukáčová, Tatiana Svrčková
Vyrobilo:	© eSlovensko o.z., 2013
Web:	www.nehejtuj.sk
ISBN:	978-80-970676-8-7

INEHEJTUJ.SK

Generálny partner:

MINISTERSTVO
ZAHŔANICNÝCH VECÍ
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA,
VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MINISTERSTVO VNÚTRA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

© Finančná podpora programu ERD
Operatívny program

BEZ
NEŇAVISTI
NA INTERNETE

Mediálni partneri:

O autoroch

Monika Gregusová je psychologička a dlhodobo sa venuje práci s deťmi a mládežou, so zameraním na preventívne, poradenské, vzdelávacie a voľnočasové aktivity. V projekte *Zodpovedne.sk* sa zameriava na prevenciu rizík spojených s novými technológiami, vrátane nových foriem násillia (kyberšikanovanie, propagácia násillia a netolerance online, grooming a pod.), realizuje vzdelávacie aktivity pre trénerov a iných dospelých, je autorkou metodických, preventívnych a informačných materiálov, ktoré vznikli v rámci projektov *eSlovensko*. Spoločne s Mírom Drobným napísala knihu *Deti v sieti*.

Miro Drobný vyštudoval kybernetiku a od roku 1998 sa spolupodieľal na rozvoji mnohých internetových projektov. Je zakladateľom *eSlovensko*, združenia pre rozvoj informatizácie Slovenska a riaditeľom projektu *Zodpovedne.sk*. Produkuje animovaný seriál *OVCE.sk*, kde je autorom scenárov a knižného pokračovania. Zastupuje *Slovensko* v niekoľkých európskych inštitúciách a projektoch. Počas pôsobenia v oblasti internetu získal so svojimi spolupracovníkmi viac ako 20 ocenení z domova a zo zahraničia.

Daniel Milo je právnik, ktorý sa od roku 2001 profesijne venuje témam ľudských práv, rasizmu, intolerancie extrémizmu a radikalizmu na Slovensku i v medzinárodnom kontexte. Je autorom viacerých publikácií, článkov a realizoval množstvo vzdelávacích a tréningových projektov na tieto témy. Sedem rokov pracoval v organizácii *Ľudia proti rasizmu*, neskôr bol poradcom na boj proti rasizmu a xenofóbií v Organizácii pre spoluprácu a bezpečnosť v Európe (OBSE). V súčasnosti pracuje na odbore prevencie kriminality kancelárie ministra vnútra SR a je tajomníkom poradného orgánu vlády SR - Výboru pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerance.

9 788097 067687 >

© 2013 eSlovensko, o.z.